

Meer voorkomen met verbondenheid

Preventieve aanpak van Marokkaans-Nederlandse
risicojeugd uit de Snijdelwijk in Boskoop

Opdrachtgever

Gemeente Alphen aan den Rijn
Afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling
Team Jeugd en Jongeren

Auteur(s)

Jan Dirk de Jong

Datum

Februari 2017

Meer voorkomen met verbondenheid

Preventieve aanpak van Marokkaans-Nederlandse risicojeugd
uit de Snijdelwijk in Boskoop

Opdrachtgever:

Gemeente Alphen aan den Rijn
Afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling
Team Jeugd en Jongeren

Auteur:

Jan Dirk de Jong

Datum:

Februari 2017

Inhoud

Managementsamenvatting.....	7
1. Effectieve preventie binnen de jeugdaanpak in Boskoop	11
1.1 Inleiding	11
Opdracht: onderzoek naar preventie in Boskoop	12
1.2 Criminele jeugdgroepen in Boskoop en Waddinxveen	13
1.3 Aanpak van jeugdproblematiek in de Snijdelwijk	13
1.4 De onderzoeksvragen	15
1.5 Leeswijzer	16
2. Methoden van onderzoek	17
2.1 Interviews, observaties en andere bronnen	17
2.2 Selectie van respondenten	17
2.3 Analyse van gegevens	18
2.4 Planning en afspraken	19
3. Een problematische jeugdgroep met een geschiedenis	20
3.1 Hedendaagse focus op ‘Marokkaanse’ jongeren uit de Snijdelwijk.....	20
3.2 Oorspronkelijke jeugdproblematiek in Boskoop	20
3.3 Sociale tweedeling en parallelle werelden binnen Boskoop.....	21
3.4 Allochtone jeugdproblematiek in de Snijdelwijk.....	23
3.5 Veranderingen in de loop der tijd	24
Verhard klimaat op straat	25
Een verklaring voor het ontstaan van het criminele netwerk.....	25
Wisselend klimaat binnen het systeem.....	27
3.6 Huidige generatie problematische jeugd in de Snijdelwijk	27
3.7 Dieperliggende achtergronden in de Snijdelwijk	28
4. Preventie binnen een brede, integrale aanpak.....	32
4.1 Een gedeelde visie op preventie in de integrale aanpak.....	32
Verbondenheid binnen de integrale aanpak.....	33
Verbondenheid binnen gezinnen en op straat.....	34
4.2 Preventie en perspectief in de Snijdelwijk	36
Politie.....	36
Jeugdhulpverlening	37
School	38
Werk	39

Woningbouw	40
Jongerenwerk	41
Tienerwerk.....	42
Sociale omgeving.....	42
4.3 Knelpunten in hulpverlening en op school.....	43
4.4 Kansen in jongerenwerk en sociale omgeving	46
4.5 Tussenstand: 10-0 achter... ..	48
5. De goede dingen doen op de juiste manier	50
5.1 Preventie van theorie naar praktijk: ‘wie werkt’ en succesfactoren	50
5.2 De regierol oppakken	53
Het regisseren van de integrale aanpak.....	53
Het regisseren van jeugdhulpverlening.....	54
Een open gesprek over wie zich (lastig) laat regisseren.....	55
5.3 De informatiepositie versterken	56
Overlast aanpakken: meten is weten.....	57
5.4 De samenhang en afstemming bevorderen.....	58
Een sterker gevoel van verbondenheid in de wijk en in Boskoop.....	58
5.6 Eindstand: straks gaat het beter?.....	59

Managementsamenvatting

Een integrale aanpak van risicojeugd in Boskoop

De beeldvorming van de jeugdproblematiek in Boskoop weerspiegelt dat in de Snijdelwijk sprake is van een hardnekkig probleem dat zich in de loop der jaren heeft kunnen ontwikkelen. De kern van dit probleem bestaat uit segregatie binnen Boskoop, sociale achterstand in de Snijdelwijk en de lokale aanwezigheid van een aantal multiprobleemgezinnen, vooral van Marokkaans-Nederlandse afkomst. Vooral binnen deze gezinnen lijkt sprake te zijn van de intergenerationele overdracht van risicofactoren en crimineel gedrag. De maatschappelijke uitval van lokale jongeren uit een aantal van deze multiprobleemgezinnen en het intergenerationele karakter van deze jeugdproblematiek baren de gemeente ernstig zorgen.

Het doel van de gemeente Alphen aan den Rijn is om in Boskoop een stevige en brede integrale aanpak te ontwikkelen: preventief én repressief. Aan de repressieve kant dient sprake te zijn van een stevige stok achter de deur. Maar een stevige aanpak betekent nadrukkelijk niet alleen repressief. Wanneer juist preventie wordt gezien als de sterkste poot binnen een stevige aanpak, ontstaat de kans om op termijn de beoogde, duurzame resultaten te behalen in de praktijk: een afname van criminaliteit en overlast in combinatie met een toename van perspectief voor de jeugd in de Snijdelwijk.

Een voorname reden waarom een aantal zaken binnen de integrale aanpak – hier en op andere plekken – nog niet lopen zoals we zouden willen of zoals we op papier hebben afgesproken, is een achterliggende (én begrijpelijke) dynamiek van verantwoordingsdrang en handelingsverlegenheid, maar ook concurrentie. Die dynamiek onderstreept nogmaals de noodzaak van een stevige gemeentelijke regie met het benodigde mandaat als garantie voor samenhang en samenwerking binnen de aanpak. Die noodzakelijke gemeentelijke regie heeft zowel betrekking op de gehele integrale aanpak (bijvoorbeeld een ketenregisseur) als specifiek op zorg en hulpverlening (zoals een jeugdregisseur).

Maar het meest prangende knelpunt binnen de integrale aanpak, zo ook in Boskoop, bevindt zich veelal nog teveel onder de waterlinie: een gebrek aan verbondenheid tussen partners in het bereiken van hun gezamenlijke doel. Deze 'onverbondenheid' gedijt bij het ontbreken van een gedeelde visie, een gebrek aan een stevige regie en onvoldoende mogelijkheden om echt door te pakken. Die 'onverbondenheid' in de onderlinge verhoudingen van betrokken partnerorganisaties binnen hun sociale krachtenveld biedt helaas ruimte aan negatieve interpretaties van goed bedoeld professioneel handelen door gedupeerde cliënten en hun familieleden. In de Snijdelwijk geven respondenten aan dat men binnen de integrale aanpak nu nog op grote achterstand staat als het gaat om het benodigde vertrouwen om goede werkrelaties op te bouwen in de gemeenschap, op straat en binnen de gezinnen. Er is veel wantrouwen tegenover het systeem en de achterliggende bedoelingen van professionals. In het bijzonder is sprake van veel weerstand tegenover politie en hulpverlening. Daarnaast zijn ook opmerkelijke lichtpuntjes aan te wijzen in de vorm van kansen die benut kunnen worden om dit tij te keren.

Verbondenheid vergroten

Om de verbondenheid binnen de integrale aanpak te vergroten is een belangrijke rol weggelegd voor de gemeentelijke regie. Een gemeentelijk regisseur zou specifiek moeten toezien op het opbouwen en bewaken van verbondenheid tussen de verschillende ketenpartners. Deze regisseur moet met enig mandaat kunnen sturen op de inhoud wanneer partijen zich te veel om eigen prestatieafspraken bekommeren (output) en onvoldoende bijdragen aan het gezamenlijke doel (outcome): minder overlast en criminaliteit en meer perspectief voor de lokale jeugd.

Om de verbondenheid bij jongeren te vergroten en hen te ondersteunen in een moeizame overgang van een straatleven naar een regulier leven, is in de eerste plaats een specifiek type jongerenwerker nodig. Deze professional zou in staat moeten zijn om de doelgroep goed te bereiken, vertrouwen te winnen bij hun directe omgeving (waaronder ouders) en de zegen te krijgen van informele gezagsdragers in de wijk (sleutelfiguren die een rol van betekenis hebben in de gemeenschap via de moskee of vanwege hun persoonlijke reputatie in de buurt). Een aantal van dergelijke werkers is ingezet vanuit BOOST. Bijzondere aandacht gaat daarbij uit naar de medewerkers van Stichting Streetlive TV. Dit zijn professionals die een opmerkelijke inzet plegen en in de eerste ontwikkelingsfase effectief outreachend te werk zijn gegaan op basis van aanvullende (persoonlijke) competenties zoals affiniteit met de doelgroep en een zekere (straat)cultuursensitiviteit. Wanneer de gemeente zou besluiten om de inzet van het jongerenwerk verder uit te breiden of door te ontwikkelen, is binnen het opdrachtgeverschap van groot belang dat men de vraag om bijzonder vakmanschap voor ogen houdt bij de invulling van deze rol in de preventieve maatregelen. Op dit moment laat jongerenwerk de potentie zien om het eerste, echte verschil te maken voor de opbouw van een sterke preventieve poot in de integrale aanpak. Vertrouwen is daarbij de sleutel.

Het is echter ook van belang dat we niet meteen al te hoge verwachtingen koesteren en teveel van professionals verwachten op een te korte termijn (dus ook niet van de jongerenwerkers die vlak voor en na de jaarwisseling een klein wonder lijken te hebben verricht in het bereiken en betrekken van de doelgroep). Met te hoge verwachtingen zouden we uit het oog verliezen dat we nog op grote achterstand staan als het gaat om de uitgangssituatie vanuit waar zal moeten worden gewerkt. Die uitgangssituatie is nog steeds gekenmerkt door ingesloten segregatie binnen Boskoop, hardnekkige sociale achterstand in de Snijdelwijk en een aantal multiprobleemgezinnen (waar effectieve hulpverlening nog op gang moet komen).

Een onderdeel van perspectief bieden is grenzen stellen aan ongewenst gedrag. Het is noodzakelijk dat politie en justitie zorgen dat straffen helpen om problemen te verminderen met als uitgangspunten vergelding, afschrikking en sociale genoegdoening (zowel voor slachtoffers als de omgeving van de slachtoffers waaronder de leeftijdsgenoten van de dader). Repressie (straf) dient echter te allen tijde te worden gecombineerd met preventie (zorg en tijdig signaleren). Idealiter krijgt dit in Boskoop de gestalte van outreachend en vraaggericht maatwerk in een goed afgestemde meersporenaanpak op groepsniveau, domeinniveau en individueel niveau (het gezin). De gemeente Alphen aan den Rijn dient hier vorm aan te geven in samenwerking met diverse betrokken zorg- en welzijnspartners (waaronder de professionele organisaties van het Jeugd- en Gezinsteam en van het samenwerkingsverband BOOST).

Een integrale aanpak die in theorie werkt, werpt pas vruchten af als de goede dingen ook in de benodigde samenwerking en samenhang worden uitgevoerd. Dit betekent dat

voor de lokale partners in Boskoop en in de overkoepelende gemeente Alphen aan den Rijn, nog belangrijke rollen zijn weggelegd. Het oppakken van hun rol bestaat in de eerste plaats uit blijven doen 'wat werkt' binnen eenieders vakgebied als het gaat om inhoudelijk vakmanschap en interventies (op basis van doorontwikkelde professionaliteit en voortschrijdend wetenschappelijk inzicht). Daarnaast betekent het dat wat al op papier is afgesproken ten aanzien van onderlinge samenwerking en samenhang, vaak beter kan worden nagekomen door middel van goed en regelmatig overleg onder duidelijke regie (korte lijntjes). Maar in het bijzonder betekent de invulling van die rol dat professionele partners meer nadrukkelijke aandacht gaan besteden aan 'wie werkt'. Dit betekent dat hun uitvoerende professionals in staat dienen te zijn ook echt op een verbindende wijze, in goede samenhang en afstemming samen te werken met partners van andere (soms concurrerende) instellingen.

Drie basisvoorwaarden voor sterke preventie

Om goede preventieve maatregelen binnen de integrale aanpak op die juiste manier te kunnen realiseren, is het in beginsel zaak om te voldoen aan drie basisvoorwaarden voor succes. In de eerste plaats dient de gemeentelijk regie stevig te worden opgepakt. De benodigde regie kan tot stand komen binnen een bestaande gemeentelijke rol of de vorm aannemen van een aparte functie. De regisseur dient drie doelen te behalen: (1) het uitdragen een algemene, gedeelde visie op de problematiek en de aanpak, (2) het verbinden van partners, ook degenen die naast of tegenover elkaar staan (vanwege knelpunten boven en onder de waterlinie), en (3) het bepalen en bewaken van de volgorde van concrete stappen in het gezamenlijke proces van aanpak. Deze uitdagende combinatie van doelstellingen vraagt om een bijzondere invulling van een gemeentelijke rol in een nauw samenwerkingsverband tussen de afdelingen veiligheid en het sociale domein.

In de tweede plaats is het belangrijk de informatiepositie te versterken. Een sterke informatiepositie is onontbeerlijk om in een integrale aanpak de goede preventieve maatregelen op de juiste manier te kunnen treffen. Als men de benodigde informatie wil inwinnen, hard maken, up-to-date houden, eenduidig interpreteren en delen met de juiste partners, is het nodig om ook duidelijk invulling te geven aan deze expliciete rol.

De derde basisvoorwaarde behelst het actief bevorderen van samenhang en afstemming. Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat de samenwerking en onderlinge afstemming tussen organisaties (of afdelingen binnen een organisatie) die nodig is voor een succesvolle preventieve aanpak, niet vanzelfsprekend is gegarandeerd. Om hier stappen in te maken is het belangrijk samenwerkingsbijeenkomsten te organiseren met een toonzetting waarbij de nadruk komt te liggen op: verwachttingsmanagement en gegevensuitwisseling, meetbaarheid van maatschappelijke effecten en gezamenlijke viering van successen in preventie.

Op basis van de kleine succesjes die in het onderzoek naar voren kwamen, is niet te zeggen of op lange termijn ook het duurzame succes wordt behaald. Wel is duidelijk dat het mogelijk zou moeten zijn, aangezien de benodigde partners (en hun uiteenlopende professionele expertise) voor handen zijn om te betrekken bij de preventieve kant van de brede, integrale aanpak. Het zal uiteindelijk aankomen op regie, informatie-uitwisseling en samenwerking in samenhang (op de juiste manier). En dat betekent in de eerste plaats in goed overleg. Daarmee bedoelen we niet overleggen 'om te overleggen' op

managementniveau. Maar we doelen juist op het overleg op uitvoerend niveau waarmee men verantwoordelijkheid kan oppakken en overgaat tot handelen in dienst van het gezamenlijke doel (waar iedere betrokken partij ook de vruchten van moet kunnen plukken). De situatie in Boskoop en de energie die nu vanuit de gemeente Alphen aan den Rijn wordt gestoken in deze problematiek, maakt erg nieuwsgierig naar hoe het zich de komende jaren zal ontwikkelen. Daarmee spreken we gelijk de hoop uit dat deze gemeente mogelijk een van de eerste zal zijn die aantoont dat de integrale aanpak die in theorie zou moeten werken, ook daadwerkelijk is te realiseren door vooral ook te sturen op wie werkt, naast op wat werkt.

1. Effectieve preventie binnen de jeugdaanpak in Boskoop

1.1 Inleiding

Jeugdcriminaliteit en de overlast van jeugdgroepen is in de laatste tien jaar landelijk sterk gedaald. Minder jongeren veroorzaken problemen in de publieke ruimte en het aantal strafbare feiten is meer dan gehalveerd. Ook ervaren bewoners aanmerkelijk minder overlast dan voorheen¹. De ontwikkelingen in Boskoop lijken vooralsnog te detoneren met het landelijke beeld. Al enkele decennia is sprake van jeugdproblematiek in Boskoop. In de Snijdelwijk lijkt deze problematiek zich de laatste jaren de verkeerde kant op te ontwikkelen. Zowel burgers als professionals beschrijven een lokale situatie van ernstige overlast (vervuiling, lawaai, vernieling, provocatie en intimidatie) en vermogenscriminaliteit in de directe omgeving (vooral woninginbraak). Tevens lijkt sprake van een doorontwikkeling tot regio-overstijgende criminaliteit bij oudere leden (mobiel en breder crimineel netwerk), en een potentiële opvolging door jongere generatie van risicojeugd² die klaar staat om het stokje over te nemen (waaronder de broertjes van oudgedienden).

In diverse overlegstructuren binnen de gemeente Alphen aan den Rijn hebben bestuurders, beleidsmakers, en uitvoerende professionals van diverse instanties de afgelopen jaren hun toenemende zorgen geuit over deze ontwikkeling (zoals in het Professionals overleg, Veiligheidsoverleg, Jeugdoverleg en Aanpak Snijdelwijk). Die zorgen hebben geleid tot het gezamenlijk vormgeven aan een integrale aanpak van de jeugdproblematiek in Boskoop.

De integrale aanpak: repressie én preventie

De meest effectieve aanpak van risicojeugd en jeugdgroepen is een integrale *meersporenaanpak*: een combinatie van straf én zorg gericht op persoons-, groeps- en gebiedsniveau. Uit de evaluatie van de aanpak van criminele jeugdgroepen door het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC) blijkt een combinatie van strafrechtelijke en bestuurlijke maatregelen op deze drie niveaus het beste te werken (op individueel niveau nog verder aangevuld met civielrechtelijke maatregelen). Preventieve maatregelen hebben betrekking op het verhelpen en vroegtijdig signaleren van problematiek op verschillende leefgebieden, zoals gezins- en woonsituatie, sociale omgeving, scholing, werk of dagbesteding, inkomen en schulden, vrije tijd, hulp en zorg.

Bron: *Baseline: de aanpak van problematische jeugdgroepen* (Ministerie van Veiligheid en Justitie, portefeuille Integrale aanpak Kindermishandeling en Jeugdgroepen, 2016)

¹ Ham, T. van & H. Ferwerda (2016). *Van cijfers naar interpretatie. Een duiding van de kwantitatieve ontwikkelingen van de jeugdcriminaliteit*. Arnhem: Bureau Beke.

² Het begrip *risicojeugd* verwijst naar jongeren die het risico lopen (opnieuw) te vervallen in overlastgevend en crimineel gedrag.

Met een integrale aanpak zet men enerzijds in op een repressieve aanpak van een 'criminele jeugdgroep', zoals die bijvoorbeeld is geprioriteerd in de Snijdelwijk (zie onder). Anderzijds geeft men vorm aan preventieve maatregelen die onmisbaar zijn in een stevige integrale aanpak. Effectieve en duurzame preventieve maatregelen vergroten de kans dat ex-delinquenten (na een eventuele sanctie) niet opnieuw hun negatieve rol oppakken binnen de buurt. Ook helpen deze maatregelen om te voorkomen dat jonge aanwas in hun voetsporen zal treden.

Repressie is een belangrijk onderdeel van de aanpak. Maar repressie zonder preventie sorteert soms averechtse effecten, bijvoorbeeld wanneer ook kansrijke jongeren en meelopers ervaren dat zij ook onrechtvaardig worden getroffen door de 'harde maatregelen'. Zonder preventieve begeleiding kan de beleving van een onterechte behandeling ertoe leiden dat zij meer richting de negatieve invloedssfeer worden gedreven van een criminele harde kern van stelselmatige daders. Preventie dient daardoor feitelijk te worden gezien als de sterkste poot in een stevige aanpak van jeugdproblematiek, ondanks dat repressieve maatregelen een ogenschijnlijk 'harder' karakter lijken te hebben (in termen van straffen en vergelden).

Opdracht: onderzoek naar preventie in Boskoop

Vanuit de afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Alphen aan den Rijn heeft de Teamleider Jeugd & Jongeren de opdracht gegeven aan het lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit van Hogeschool Leiden om onderzoek te doen naar mogelijkheden voor effectieve preventie in Boskoop. Bij de gemeente, de politie en overige professionele partners in Boskoop leeft een gevoel van urgentie ten aanzien van de jeugdproblematiek in de Snijdelwijk. In het bijzonder voelt men de noodzaak om te voorkomen dat de jongere jongens het verkeerde voorbeeld gaan volgen van sommige oudere broers en andere familieleden. Tegelijkertijd wil men inzetten op de groep die op dit moment veel overlast veroorzaakt in de wijk. Omdat het de betrokken partijen (waaronder politie, jongerenwerk, Centrum voor Jeugd en Gezin, leerplicht e.d.) vooralsnog onvoldoende is gelukt om te komen tot de resultaten waarop men had gehoopt, heeft de gemeente om een adviesproduct gevraagd ter ondersteuning van de preventieve aanpak.

In de eerste plaats vindt de gemeente het van belang om meer inzicht te krijgen in het ontstaan van de situatie in de Snijdelwijk. Zo ontstaat een beeld van de lokale context waarbinnen deze jongeren zich zo hebben kunnen ontwikkelen, inclusief de werksituatie van de uitvoerende partners binnen de integrale aanpak. Vanuit die inzichten komt vervolgens een advies tot stand met betrekking tot effectieve preventie in Boskoop. Dat advies heeft betrekking op de onderzoeksvraag wat een redelijk en aansprekend perspectief voor de jeugd zou zijn dat ook realistisch is voor uitvoerende partijen wanneer zij zich onderling verbinden en committeren aan de voorgestelde preventieve maatregelen binnen de nieuwe integrale aanpak. Voordat verder wordt uitgelegd wat precies zal worden onderzocht (de deelvragen die horen bij de probleemstelling staan op pagina 9), dient eerst te worden toegelicht waarom de bestuurlijke focus van Alphen aan den Rijn nu zo sterk op dit dorp is komen te liggen.

1.2 Criminele jeugdgroepen in Boskoop en Waddinxveen

De afgelopen jaren is het aantal problematische jeugdgroepen geïnteriseerd per regionale politie-eenheid met behulp van de shortlistmethodiek van Bureau Beke³. Het district Alphen aan den Rijn/Gouda valt onder de politie-eenheid Den Haag en kent vijf basisteams. Volgens de inventarisatie in 2014 zou de Eenheid Den Haag 80 problematische jeugdgroepen kennen⁴. Daarvan zijn vier groepen gekenmerkt als ‘crimineel’⁵. Eind 2015 is vastgesteld dat binnen het werkgebied van Team Alphen aan den Rijn één criminele jeugdgroep actief zou zijn: de Snijdelwijkgroep afkomstig uit het dorp Boskoop. Het is nog onduidelijk of deze groep deel uitmaakt van de vier groepen die in 2014 als ‘crimineel’ zijn gecategoriseerd in de regionale politie-eenheid. Daarnaast is in het werkgebied van Team Waddinxveen-Zuidplas ook een criminele jeugdgroep geïdentificeerd: de Zuidplashhofgroep uit de gemeente Waddinxveen. Ook van deze groep is vooralsnog niet duidelijk of deze al als zodanig was opgenomen in de inventarisatie van 2014.

In 2016 hebben de gemeenten Alphen aan den Rijn en Waddinxveen (samen met politie, Openbaar Ministerie en overige veiligheidspartners) de aanpak van deze twee meest problematische jeugdgroepen tot een gedeelde prioriteit gemaakt. Om te komen tot een probleemgerichte aanpak van beide groepen willen de partners eerst beter zicht krijgen op de Snijdelwijk- en de Zuidplashhofgroep. Het team Analyse en Onderzoek van de Eenheid Den Haag heeft daarom twee analyses uitgevoerd: een probleemgerichte dadergroepanalyse (P-DGA) en een tactische dadergroepanalyse (T-DGA)⁶. Deze analyses richten zich zowel op de criminele jeugdgroep in Boskoop (gemeente Alphen aan den Rijn) als die in Waddinxveen (gemeente Waddinxveen). De analyseresultaten hebben uitgewezen in hoeverre sprake is van dwarsverbanden tussen deze twee criminele jeugdgroepen en eventuele andere problematische jeugdgroepen in de werkgebieden van de twee betrokken basisteams van de politie. De opbrengsten van de P-DGA en de T-DGA hebben vervolgens de basis gevormd voor het opsturen van de integrale aanpak.

1.3 Aanpak van jeugdproblematiek in de Snijdelwijk

Met de prioritering van de Snijdelwijkgroep is de opzet van een integrale aanpak van de lokale jeugdproblematiek in een stroomversnelling gekomen. Voordat sprake was van deze prioritering en ook voordat Boskoop als zelfstandige gemeente opging in de fusiegemeente Alphen aan den Rijn in 2014, is in het dorp is echter al sprake van allochtone én autochtone jeugdproblematiek. Deze geschiedenis zal later in het rapport gedetailleerder worden

³ Ferwerda, H. (2009). *Shortlistmethodiek in 7 stappen. Onderdeel van het Masterplan Jeugdgroepen Nationale Politie*. Arnhem: Bureau Beke.

⁴ Ferwerda, H. (2015). *Problematische jeugdgroepen in Nederland. Aard en omvang in het najaar van 2014*. Arnhem: Bureau Beke, in opdracht van het Ministerie van Veiligheid & Justitie, Directoraat Generaal Politie.

⁵ Een criminele jeugdgroep: “bestaat (in ieder geval voor een deel) uit jongeren die behoorlijk op het criminele pad zijn geraakt. Ze zijn al vaker met de politie in aanraking gekomen. Kenmerkend voor dergelijke groepen is dat deze meer en meer criminaliteit plegen voor het financiële gewin in plaats van voor de kick of het aanzien. Groepsleden scoren hoog op de type delicten waar ook de andere twee typen groepen hoog op scoren. De feiten zijn echter ernstiger en gebruik van geweld wordt niet geschuwd.”

⁶ Bronnen: Habieb, I. & Stel, J. (2016). *Probleemgerichte Dadergroepanalyse (P-DGA) Crimineel Jeugdnetwerk Waddinxveen/Boskoop*. Den Haag: DRIO, afdeling Analyse en Onderzoek; Rijn-Pont, K. van & Frankrijker, M. de (2016) *Tactische Dadergroepanalyse (T-DGA) Crimineel Jeugdnetwerk Waddinxveen/Boskoop*. Den Haag: DRIO, afdeling Analyse en Onderzoek.

beschreven om de huidige problematiek te kunnen duiden in een lokale, historische context. Van de hedendaagse jeugdproblemen is het meest in het oog springende gedeelte gekoppeld aan Marokkaanse-Nederlandse risicojeugd in Boskoop-West. Gemeente, politie en partnerinstellingen in Boskoop delen het gevoel van urgentie ten aanzien van deze lokale jeugdproblematiek, en niet alleen vanwege de prioritering van een 'criminele jeugdgroep' in dit gebied. Men wil inzetten op de gehele generatie 'Marokkaanse' risicojeugd die op dit moment veel problemen veroorzaakt in de Snijdelwijk (en die waarschijnlijk deels overlapt met de criminele jeugdgroep die reeds is geprioriteerd in de aanpak).

Daarbij maken beleidsmakers en uitvoerende professionals zich in het bijzonder ernstige zorgen over de maatschappelijke uitval van lokale jongeren uit een aantal multiprobleemgezinnen en het intergenerationele karakter van deze jeugdproblematiek. De lange geschiedenis van het jeugdprobleem in dit gebied geeft aan dat de problematiek hardnekkig is en tot nu toe ook schijnbaar onvoldoende effectief aangepakt. Om te voorkomen dat de huidige generatie van jonge jongens in de voetsporen zal treden van hun criminele grote broers (en in sommige gevallen ook andere criminele familieleden), is naar verwachting een stevigere aanpak vereist.

Zoals aangegeven betekent 'steviger' nadrukkelijk niet alleen 'repressiever'. Daarom zijn de sociale en veiligheidspartners momenteel druk bezig om *gezamenlijk* vorm te geven aan een brede integrale aanpak met persoonsgerichte, groepsgerichte en gebiedsgerichte maatregelen. Deze gezamenlijke aanpak ontwikkelt zich langs drie sporen:

- de aanpak én ondersteuning van families
- het uitwerken van effectieve sancties als stok achter de deur
- het bouwen aan kansen voor de jeugd en meer aansprekend perspectief

Met deze brede aanpak hoopt men een tweeledig doel te bereiken: (1) enerzijds het terugdringen van overlast en criminaliteit, in het bijzonder met betrekking tot de aankomende generatie, en (2) anderzijds het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving in termen van leefbaarheid, sociale veiligheid en sociale cohesie. Om dergelijke duurzame resultaten te kunnen bereiken met een integrale aanpak, benadrukken beleidsmakers stelselmatig het belang van de preventieve maatregelen in de aanpak van overlast en jeugdcriminaliteit. Deze preventie zou moeten bestaan uit werkzame initiatieven die inspelen op *risicofactoren*⁷ en bijdragen aan vroegtijdige signalering van zorgwekkende signalen (en het doortastend handelen naar die signalen). De koppeling van repressieve maatregelen aan een effectieve preventie vergroot de kans dat de broertjes en zusjes die nu het risico lopen, straks niet weer een nieuwe generatie van problematische jeugd zullen vormen (en de vicieuze 'intergenerationele' cirkel daadwerkelijk wordt doorbroken).

⁷ Risicofactoren vallen uiteen in *individuele risicofactoren* (antisociaal gedrag op jonge leeftijd, emotionele problematiek, trage cognitieve ontwikkeling, lage intelligentie en hyperactiviteit), *gezinsfactoren* (armoede, opleidingsniveau, opvoedkundige problemen, kindermishandeling, geweld binnen het gezin, scheiding, ouders met psychopathologische problematiek, antisociaal gedrag binnen het gezin, en tienerouders), *relaties met leeftijdsgenoten* (omgang met deviante leeftijdsgenoten of afwijzing door leeftijdsgenoten), en *school- en omgevingsfactoren* (slechte binding met school, slechte schoolresultaten, lage onderwijsambities, lage sociaal-economische omgeving, kwetsbare buurt, veel delinquente jongeren en groepen in de omgeving, toegankelijkheid van wapens en criminele markten).

Een dergelijk plan voor een brede integrale aanpak van de jeugdproblematiek in Boskoop is ambitieus, maar ook kansrijk. Het ambitieuze karakter zit onder meer in een goede, inhoudelijke uitwerking van het plan. Die uitdaging heeft niet alleen betrekking op een goede samenwerking binnen de gemeente Alphen aan den Rijn op de bestuurlijke gebieden van Veiligheid en Sociaal Domein (in relatie tot Boskoop), maar vooral ook op de benodigde samenwerking met de gemeente Waddinxveen. Met behulp van dit onderzoek wordt een aantal zaken in kaart gebracht die helpen om deze uitdagingen aan te gaan. Die inzichten leiden tot enkele aanbevelingen voor preventieve maatregelen in combinatie met reeds geplande repressieve maatregelen. Vervolgens is de juiste uitvoering van die preventieve maatregelen nog niet zo eenvoudig. Dit laatste kan te maken hebben met het ontbreken van partijen die nodig blijken om de gezamenlijke aanpak te ontwikkelen en maatregelen goed uit te voeren. Een andere mogelijkheid is dat de meeste benodigde ingrediënten wel aanwezig zijn, zowel onder de formele partners in de aanpak als binnen het informele netwerk in de buurt, maar dat het nog ontbreekt aan samenwerking en samenhang. Ten slotte zal ook de samenwerking met Waddinxveen op het gebied van preventie en zorg voor aanvullende uitdagingen zorgen. Al biedt de coöperatie ten aanzien van de repressieve maatregelen die reeds op touw is gezet, goede hoop voor deze noodzakelijke ontwikkeling.

1.4 De onderzoeksvragen

Zoals vermeld zijn de twee criminele jeugdgroepen in Boskoop en Waddinxveen al onderzocht op basis in opdracht van de lokale driehoek (gemeente, politie en Openbaar Ministerie). Een van die groepen bevindt zich in de Snijdelwijk. In de analyses van de Eenheid Den Haag (de P-DGA en de T-DGA) is naar het jeugdprobleem gekeken vanuit drie invalshoeken: de daderkant, de slachtofferkant en omgevingsfactoren. Uit die analyses komen aanknopingspunten naar voren voor een probleemgerichte aanpak van criminele jeugdgroepen (of een crimineel jeugdnetwerk). Dat gebeurt onder meer op basis van gebundelde kennis over personen en gezinnen waarop die aanpak zich als eerste zou moeten richten. Dit onderzoek naar preventie dient men te beschouwen als aansluitend bij deze inzichten. Het vormt een aanvullend onderdeel van de verdere ontwikkeling van de jeugdaanpak in Boskoop. De Gemeente Alphen aan den Rijn wil op die manier meer zicht krijgen op de gewenste preventieve aanpak door organisaties en instanties. Die aanvullende inzichten komen tot stand op basis van de volgende onderzoeksvragen:

- Welke preventieve maatregelen zijn nodig om vanuit een gedeeld beeld en een gemeenschappelijk doel, een sterke gezamenlijke (integrale) aanpak te ontwikkelen die leidt tot meer duurzame resultaten in de praktijk?
- Hoe is het preventieve deel van de integrale aanpak te realiseren zodat een aansprekend toekomstperspectief voor (kwetsbare) jongeren helpt om delinquent gedrag te verminderen, waardoor in het bijzonder de jongere generatie niet verder uitvalt en afglijdt richting criminaliteit?
- Welke kansen voor succes in die aanpak zijn nu al aanwezig en welke belemmerende factoren staan deze ontwikkeling mogelijk nog in de weg?

Met behulp van onderzoek naar deze drie onderzoeksvragen is in te schatten of we over enige tijd meer duurzame effecten mogen verwachten als gevolg van een nieuwe integrale aanpak. Ook biedt het onderzoek inzicht in resultaten die zijn te verwachten op korte, middellange en lange termijn. Een bijkomende vraag is of we lessen kunnen trekken uit de aanpak van de afgelopen jaren om te achterhalen wat in Boskoop al wél goed werkt en wat nog beter kan. Ten slotte is het van belang mogelijke obstakels uit de weg te ruimen en eventuele onbenutte kansen zichtbaar te maken.

Op basis van een kritische beschouwing van de onderzoeksbevindingen ontstaat een aantal aanbevelingen met als doel de nieuwe jeugdaanpak in Boskoop meer gewenste en blijvende effecten te laten sorteren. De bevindingen en het advies worden overgedragen aan de beleidsgroep van de gemeente Alphen aan den Rijn. De aanbevelingen dienen ter ondersteuning van de inrichting van de samenwerking tussen jeugdhulpverlening en basisvoorzieningen, en vormen input voor het formuleren van indicatoren voor vooruitgang in een later stadium. De uitdaging bij die doelstelling is om te komen tot een plan van aanpak waarbij professionals van de benodigde ketenpartners zich voldoende gekend voelen in hun eigen vakmanschap en hun organisaties voldoende gesteund worden in hun belangen. Van doorslaggevend belang daarbij is hoe zij straks zullen worden aangestuurd in het toekomstige verloop van hun onderlinge samenwerking.

1.5 Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 wordt de onderzoeksopzet toegelicht. In hoofdstuk 3 volgt een probleemschets van de jeugdproblematiek in Boskoop met aandacht voor de geschiedenis en de meest in het oog springende achterliggende oorzaken. Daarna worden belangrijke onderzoeksbevindingen ten aanzien van preventie gepresenteerd in hoofdstuk 4. Ten slotte leiden die resultaten in hoofdstuk 5 tot conclusies en aanbevelingen voor de doorontwikkeling van de integrale aanpak.

2. Methoden van onderzoek

2.1 Interviews, observaties en andere bronnen

Het onderzoek is uitgevoerd op basis van verschillende bronnen. In de eerste plaats is onderzoeksliteratuur gebruikt met een focus op de huidige kennis van risicojeugd en problematische jeugdgroepen. Ook zijn beleidsmatige onderzoeksrapporten bestudeerd met recente kennis over de lokale, integrale aanpak van risicojeugd en problematische jeugdgroepen. Daarnaast is een aantal documenten meegenomen dat inzicht biedt in het bestuurlijke speelveld waarbinnen deze ontwikkelingen zich afspelen in Boskoop en de bijzondere landelijke veranderingen van de laatste jaren (transformatie van de Jeugdzorg, ontwikkeling van de Nationale Politie, bezuinigingen bij het Openbaar Ministerie en diverse andere partnerorganisaties, veranderingen van werkprocessen, prioriteiten en automatiseringssystemen). Door de verzameling van deze gedocumenteerde kennis ontstaat een globaal beeld van de problematiek en de huidige aanpak tot nu toe. Al deze schriftelijke bronnen vormen een basis voor het onderzoek en helpen bij de indeling van de kwesties die aan bod dienen te komen met betrekking tot preventieve maatregelen.

De belangrijkste informatie om de onderzoeksvragen te beantwoorden komt voort uit de *interviews* met beleidsmakers en uitvoerende professionals die zijn afgenomen in de periode tussen juni 2016 en januari 2017. In diezelfde periode zijn ook *observaties* gedaan in de Snijdelwijk, in de omringende buurten van Boskoop en op de werkvloer van diverse organisaties waarvan de onderzoeker aantekeningen maakt in zijn veldwerkverslagen. Aanvullend zijn ook informele gesprekken gevoerd met Boskoopse burgers en met jongeren uit de doelgroep (waaronder leden van de problematische jeugdgroep).

2.2 Selectie van respondenten

De selectie van de respondenten is tot stand gekomen door eerst in overleg met de opdrachtgever een voorlopige lijst van professionele *sleutelfiguren* samen te stellen. Vervolgens zijn daar meer sleutelfiguren aan toegevoegd door middel van de sneeuwbalmethode en op basis van voortschrijdend inzicht (bijvoorbeeld via het informele netwerk van de buurt). Deze waardevolle bronnen van informatie zijn uitgebreid geïnterviewd (28 respondenten in totaal). Deze gegevens leveren een beschrijving op van kansen voor de preventieve aanpak en met behulp waarvan mogelijkheden of barrières worden geanalyseerd.

De uitgebreide interviews vormen het voornaamste onderzoeksmateriaal (aangevuld met diverse informele gesprekspartners). Om de ontwikkeling van de afgelopen jaren én de integrale aanpak die nu van de grond komt, kritisch tegen het licht te kunnen houden, zijn zoveel mogelijk relevante professionals uit de ketenaanpak geïnterviewd (sommige meer dan één keer). Zo is onder meer gesproken met diverse medewerkers van de gemeente Alphen aan den Rijn en zijn verschillende interviews afgenomen met de politie. Verder is gezocht naar de meest relevante respondenten bij jongerenwerkorganisaties (Stichting Streetlive TV en Jeugd en Jongerenwerk Midden Holland), tienerwerk (Stichting Max), de jeugdhulpverlening (partners in Jeugd en Gezinsteam) en de woningbouwvereniging

(Trifolium), drie scholen in Boskoop en Waddinxveen (Basisonderwijs en Voortgezet Onderwijs, inclusief zorgcoördinatoren), leerplicht en de Jeugdreclassering. Een beperking van het onderzoek is het feit dat niemand is gesproken van het Jeugd Preventie Team (JPT) en Tom in de Buurt.

De geïnterviewde partijen zijn allen bevraagd op basis van een vooropgezette *topiclijst*. De volgorde van de vragen verschilt daarbij al naar gelang het gesprek zich ontwikkelt en de onderwerpen worden aangepast aan de expertise van de respondent. Op die manier ontstaat een meer natuurlijk gesprek dan wanneer wordt gewerkt met een vaste vragenlijst en een strikte volgorde. De onderzoeker acht deze interviewtechniek (die in de literatuur bekend staat als het 'vrije attitude interview') in het bijzonder van belang om twee redenen: de gevoelige aard van sommige onderwerpen en de sterke wij-zij verhoudingen die een rol spelen in het interviewer-effect bij sommige respondenten (de invloed die de interviewer als buitenstaander heeft op de persoon). Als achterliggend conceptueel model voor de aanpak van de lokale jeugdproblematiek is vooral gebruik gemaakt van de meest recente inzichten ten aanzien van de integrale groepsaanpak die uiteenvalt in gebiedsgerichte, groepsgerichte en persoonsgerichte maatregelen. Daarvoor wordt kennis ontleend aan het ministerie van Veiligheid en Justitie, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid.⁸

2.3 Analyse van gegevens

De verzamelde gegevens zijn gecodeerd aan de hand van thema's die voortvloeien uit de onderzoeksvragen. Voorbeelden daarvan zijn de benodigde preventieve maatregelen voor duurzame resultaten (vanuit het perspectief van de respondent), noodzakelijke voorwaarden voor een goede uitvoering en samenwerking in de integrale aanpak (idem), en aandacht voor (onbenutte) kansen en (onbesproken) knelpunten. Per relevante bron is bekeken welke bevindingen kritische en opbouwende inzichten bieden in de problematiek, waarbij de achtergrond en functie van de respondent is meegenomen.

Feitelijk zijn op deze wijze diverse *perspectieven* en persoonlijke *belevingen* verzameld van zowel uitvoerende professionals, beleidsmakers, burgers van Boskoop, bewoners van de Snijdelwijk en andere betrokkenen (waaronder de 'Marokkaanse' jongeren zelf). Deze belevingen zijn uiteraard nadrukkelijk persoonsgebonden en sommige perspectieven staan haaks op elkaar. Bij het interpreteren van deze gegevens en het zoeken naar een antwoord op de onderzoeksvragen is het van belang om de sociologische wijsheid in het achterhoofd te houden die bekend staat als het Thomas Theorema: "*if people define situations as real, they are real in their consequences*".⁹ Alle betrokken partijen in de gezamenlijke aanpak van het jeugdprobleem zullen handelen naar wat zij beleven als hún werkelijkheid. Omdat zij gaan handelen naar die beleving maken zij die beleefde werkelijkheid ook meer een daadwerkelijke realiteit. Deze fundamentele aanname is van invloed op de richting waarin de aanbevelingen worden gedaan. Voor een integrale aanpak lijkt het in de eerste plaats van belang die verschillende (professionele) belevingen van de werkelijkheid achter de afspraken op papier, dicht bij elkaar te brengen in de vorm van een gedeelde visie op die aanpak en een gemeenschappelijk doel. Naar verwachting zullen

⁸ Zie de website: <http://www.wegwijzerjeugdenveiligheid.nl/>.

⁹ Merton, R.K. (1995). The Thomas Theorem and the Matthew Effect. *Social Forces*, 74 (2): 379-424.

dan meer partners in de praktijk gaan handelen naar wat inhoudelijk nodig is volgens de gevestigde theorie van wat zou moeten werken in de aanpak. Daarmee geven ze op termijn hopelijk gestalte aan een werkelijkheid met meer duurzame resultaten.

Om te toetsen of de weergave van de analyse en de aanbevelingen uit dit onderzoek een dergelijke synergie ondersteunen, is ten slotte een klankbordbijeenkomst georganiseerd. Tijdens die bijeenkomst zijn de respondenten in staat gesteld om hun reactie te geven op een presentatie van de voorlopige bevindingen. De opkomst van die bijeenkomst was groot (de gemeente, de politie, het jongerenwerk en enkele andere belanghebbende partijen en experts waren vertegenwoordigd). Na afloop heeft de onderzoeker nog een aantal respondenten persoonlijk opgezocht voor wat aanvullend commentaar.

2.4 Planning en afspraken

Het veldwerk (oriënterende fase, interviews en observaties, uitwerken fieldnotes) is begonnen in de maand juni 2016. De interviews liepen door tot januari 2017. Begin december is al een eerste versie van de rapportage opgeleverd op basis van de gegevensverzameling tot dat moment. Na verwerking van het commentaar van de opdrachtgever en een aantal aanvullende interviews verschijnt een eindversie van het verslag in januari 2017. In oktober heeft de onderzoeker zijn belangrijkste voorlopige bevindingen gepresenteerd aan de betrokken partners. Na oplevering van de eindversie zal nogmaals een presentatie plaatsvinden van de bevindingen voor een gezelschap dat wordt samengesteld door de opdrachtgever.

3. Een problematische jeugdgroep met een geschiedenis

3.1 Hedendaagse focus op 'Marokkaanse' jongeren uit de Snijdelwijk

Een aantal Boskoopse jongeren van Marokkaans-Nederlandse afkomst staat sinds het begin van deze eeuw bekend vanwege hun nadrukkelijke aanwezigheid in de openbare ruimte en in het bijzonder vanwege de ernstige overlast die zij veroorzaken in de Snijdelwijk (waaronder strafbaar gedrag als vernieling en brandstichting). Op sommige plekken in Boskoop wordt overlastproblematiek ook toegeschreven aan jongeren van Nederlandse afkomst of Poolse groepen. Maar de lokale overlast van wisselende groepsverbanden 'Marokkaanse' jongens in de Snijdelwijk is getypeerd als het meest heftig (tot aan het stelselmatig treiteren, intimideren en zelfs bedreigen van bewoners die hun misdragingen melden). Daarnaast zouden enkele groepsleden zich stelselmatig schuldig maken aan vermogenscriminaliteit in de lokale omgeving (woninginbraak). Ook wordt een enkel groepslid geassocieerd met de handel in verdovende middelen (mogelijk harddrugs). Ten slotte zou sprake zijn van afpersing van kwetsbare jongeren in de buurt en op bepaalde scholen. En al deze overlastgevende en criminele activiteiten lijken zich te voltrekken binnen een gemeenschap waarin angst of terughoudendheid heerst onder slachtoffers en andere burgers (jong en ouder) om aangifte te doen of getuigenverklaringen af te leggen.

In de loop der tijd is in Boskoop een sterke nadruk komen te liggen op deze 'beruchte' verzameling van jongeren uit de Snijdelwijk (waaronder ook de criminele jeugdgroep). In het dorp is echter al veel langer sprake van het fenomeen jeugdproblematiek in termen van overlast en jeugdcriminaliteit. Om de huidige problematiek in de juiste context te kunnen begrijpen, is het zaak eerst kort een beeld te schetsen van enkele elementen uit de geschiedenis van Boskoop die betrekking hebben op de ontwikkeling van de lokale jeugdproblematiek.

3.2 Oorspronkelijke jeugdproblematiek in Boskoop

Het dorp Boskoop ligt aan de rivier de Gouwe tussen Alphen aan den Rijn en Waddinxveen. Boskoop was altijd een zelfstandige gemeente tot het dorp op 1 januari 2014 moest fuseren. Het dorp is opgegaan in de fusiegemeente Alphen aan den Rijn, al was Waddinxveen ook een mogelijkheid geweest. Volgens ingewijden is een van de mogelijke verklaringen voor de uiteindelijke keuze dat Boskoop van oorsprong hoofdzakelijk een Katholiek dorp zou zijn, terwijl de buurgemeente Waddinxveen vooral Protestants-Christelijk is en bestuurlijk ook meer gericht is op Gouda.

In de decennia voor de fusie was Boskoop een trots dorp dat bekend stond vanwege boomkwekerijen (in het bijzonder ook fruitbomen) en later ook zeer succesvolle sierteelt. Tot 1988 was de Rijks Hogere School voor Tuin- en Landschapsinrichting gevestigd in het dorp. Het landschap in het oostelijke deel van het dorp – het authentieke Boskoop – heeft een kenmerkende uitstraling vanwege de vele sloten, bruggetjes en langgerekte eilanden met houten schuurtjes. De omgangscultuur van oorspronkelijke Boskoopse bevolking is getypeerd als 'trots' en 'eigenzinnig' (of zelfs 'eigenwijs'). Deze burgers zouden prat gaan op hun zelfstandigheid, eigen kracht en arbeidsethos. Als gevolg daarvan zijn velen van hen niet

zo te spreken over de noodzakelijke fusie met Alphen aan den Rijn. Die zou vooral hebben geleid tot onnodige en ongewenste ‘bemoeienis van buiten’. Gemeenteambtenaren vanuit Alphen aan den Rijn worden daardoor vooralsnog niet automatisch met open armen ontvangen. De Boskopers lossen nog steeds liever onderling hun eigen problemen op en op hun eigen manier: ook de problematiek van hun eigen jeugd zoals zij die al vanaf oudsher kennen.

Bij de Boskoopse cultuur van ‘hard werken’ horen ook opvattingen over hoe jonge mensen zich mogen ontwikkelen en vermaken. Zo wordt het als normaal gezien dat hun kinderen al vanaf jonge leeftijd tabak leren roken en als jongeren ook relatief jong veel alcohol nuttigen. Sommige kavels hebben een eigen ‘keet’ op het terrein waar jongeren een feestje kunnen bouwen. Daarnaast kent Boskoop een rijk verenigingsleven dat geschikt is voor allerlei jeugdactiviteiten, in het bijzonder op het gebied van voetbal en de Scouting. Maar in de jaren ’90 is gebleken dat de ‘hardcore’ (gabber)housecultuur beter aansloot bij wat sommige jongeren uit Boskoop zelf interessant vinden in hun vrije tijd. Naast drankgebruik deed zo een drugscultuur zijn intrede bij bepaalde groeperingen (met populaire harddrugs als XTC en speed).

In die tijd is een harde kern van autochtone risicojeugd ontstaan die vanwege hun uitbundige en overlastgevende gedrag het jongerencentrum van Boskoop ‘De Tunnel’ een behoorlijk negatieve reputatie heeft gegeven. Aangezien de meeste jongeren wel werk hadden, was vermogenscriminaliteit niet het grootste probleem. Eerder moet men denken aan opmerkelijk risicogedrag, zorgwekkende verslavingsproblematiek, handel in verdovende middelen, vandalisme en geweldpleging. Omdat de meeste van deze jongeren kinderen van de ‘oorspronkelijke Boskopers’ waren en reeds een Boskoopse gedoogcultuur bestond ten aanzien van roken en drinken op jonge leeftijd, is het de vraag in hoeverre de oudere bewoners het delinquente gedrag van de groep als erg hinderlijk, overlastgevend of intimiderend hebben ervaren. De politie geeft aan dat in die tijd veel incidenten onderling werden opgelost en weinig jeugd-gerelateerde problemen officieel werden gemeld bij de autoriteiten. Een ongevraagd advies van (Alphense) buitenstaanders over die gedoogcultuur – bijvoorbeeld op basis van wetenschappelijke kennis over de zeer schadelijke effecten van roken en vooral drinken op de ontwikkeling van jonge kinderen – zal naar verwachting niet erg worden gewaardeerd, laat staan snel tot gedragsverandering leiden.

3.3 Sociale tweedeling en parallelle werelden binnen Boskoop

In de jaren ’70 gaan Marokkaanse gastarbeiders zich in Boskoop vestigen vanwege de vraag naar arbeid in de boomkwekerijen en sierteelt. Zij gaan geen wezenlijk onderdeel uitmaken van de bestaande gemeenschap, maar bouwen een parallel leven tussen de oorspronkelijke Boskopers. De gastarbeiders integreren niet in de Boskoopse omgangscultuur en hebben hun eigen sociale activiteiten. Wel wonen deze arbeiders in die tijd nog in het authentieke, Oostelijke deel van Boskoop te midden van de oorspronkelijke dorpelingen (waaronder hun werkgevers en collega’s). De moskee stond destijds ook aan deze kant van het dorp. Men leefde in een soort vreedzame co-existentie langs elkaar heen en werkte samen.

Marokkaans-Nederlandse jongeren waren er in die tijd nog niet echt, dus was ook geen sprake van jeugdoverlast vanuit deze migrantengroepering. Toen een jonge generatie uiteindelijk zijn intrede begon te doen – mede als gevolg van de gezinshereniging in de jaren ’80 –, werden zij door veel islamitische ouders bewust weggehouden van Boskoopse

jongerencentrum 'De Tunnel': daar werd immers alcohol geschonken (en drugs gebruikt). De jonge generatie Boskopers met Marokkaanse ouders is in hun beleving mede hierdoor relatief gescheiden opgegroeid van de autochtone bevolking. Die parallelle sociale werelden werden vervolgens sterker fysiek gescheiden toen veel Marokkaans-Nederlandse gezinnen zijn verhuisd naar nieuwbouw in het Westelijke deel van het dorp, waaronder de hoogbouw in de Snijdelwijk (bij de Lage Weideflat, de Snijdelwijkflat en de Dijkzichtflat). De nieuwe moskee verhuisde mee naar het Westen van Boskoop. In de gesegregeerde werelden ontwikkelde de autochtone jeugdproblematiek zich in het Oostelijke deel van het dorp en de allochtone jeugdproblematiek zich in het Westelijke deel.

Ondertussen veranderde de economische situatie drastisch. In de sierteelt ontstond stevige concurrentie vanuit industriegebieden met grotere oppervlakten elders in Nederland die zich rendabeler lieten exploiteren dan de lange, dunne kavels in Boskoop. Het verdwijnen van de Hogeschool tastte de werkgelegenheid verder aan en ook het aanzien van het dorp. Daarnaast deden Poolse arbeidskrachten hun intrede vanwege hun lage arbeidskosten. Hierdoor kwam niet alleen de autochtone arbeidsmarkt in de verdrinking, ook de Marokkaanse migrantenarbeiders kregen het zwaarder. Omdat veel oorspronkelijke Boskopers hun land bezitten, komen ze niet snel in aanmerking voor een uitkering: ze moeten eerst op hun vermogen interen. Maar aangezien de kavels inmiddels onaantrekkelijker zijn geworden om te exploiteren, zijn mogelijkheden voor die oplossing van hun financiële problemen beperkt. Deze ongunstige economische situatie maakt dat de trotse Boskopers vooral onderling met hun eigen problemen bezig zijn binnen een omgangscultuur die toch al is getypeerd als 'naar binnen gekeerd'.

Dit betekent logischerwijs dat weinig ruimte overblijft voor aandacht en medeleven ten aanzien van de problemen van de allochtone bevolking in het andere deel van het dorp. Polarisatie is verder gevoed door de beleving dat ernstige jeugdproblematiek in Boskoop op dit moment vooral moet worden toegeschreven aan die allochtone 'zij'-groep: 'hun' jongeren veroorzaken de heftige overlast en zouden verantwoordelijk zijn voor de vele woninginbraken die grote impact hebben op leefbaarheid en veiligheidsgevoelens van de dorpsbewoners. Los van allochtone jongeren die niet zouden willen werken en niet willen deugen, hebben veel oorspronkelijke Boskopers ook hun mening klaar over Marokkaanse ouders. De opvoeding zou te wensen over laten en hun betrokkenheid bij het verenigingsleven – in het bijzonder bij de voetbalvereniging – is in hun ogen nagenoeg nihil. Terwijl zij ook 'hun' kinderen naar de wedstrijden rijden en langs de lijn staan om ze aan te moedigen, trekken Marokkaanse ouders zich volgens hen terug in hun huizen en in hun moskee.

Dergelijke problematiek binnen de oorspronkelijke, autochtone bevolkingsgroep en die beleving van een sterke gepolariseerde wij-zij verhouding tot de relatieve nieuwkomers, leiden tot de constatering dat het dorp in de ogen van de Boskoper bestaat uit twee gedeelten: het échte Boskoop en het import-gedeelte. Deze twee delen zijn niet sociaal verbonden waardoor autochtonen en allochtonen grotendeels naast elkaar bestaan (of zelfs met de rug naar elkaar toe staan). Deze segregatiekloof wordt ook zo beleefd van de kant van de relatieve nieuwkomers, die zich op hun beurt weer gestigmatiseerd voelen als een soort tweederangs-Boskopers binnen de gemeente Alphen aan den Rijn (en als tweederangsburgers binnen het huidige Nederlands maatschappelijke klimaat). De ontwikkeling van de jeugdproblematiek binnen het allochtone deel van de Boskoopse gemeenschap dient in deze historische context te worden begrepen.

3.4 Allochtone jeugdproblematiek in de Snijdelwijk

In de Snijdelwijk zijn de problemen geconcentreerd rond drie kenmerkende hoge flats aan de Lage Weide, de Snijdelwijklaan en Dijkzicht. In de volksmond worden deze flats de 'LSD-flats' genoemd. De rest van de wijk bestaat uit laagbouw (eengezinswoningen), zowel in de vorm van koop- als huurwoningen. Dit deel van de Snijdelwijk is niet te typeren als een 'zwarte' achterstandswijk, maar eerder als een gemêleerde middenstandswijk. Veel niet-allochtone bewoners van dit deel worden door de oorspronkelijke bewoners uit het Oosten van Boskoop echter ook gezien als 'import' omdat zij net zo goed relatieve nieuwkomers zijn. Het gebied rondom de LSD-flats is te beschrijven als het meest kwetsbare deel van de Snijdelwijk: relatief veel allochtone gezinnen uit de lagere sociaal-economische klasse in sociale huurwoningen (waaronder de drie genoemde flats). In dit deel van de buurt woont naar verhouding een opvallend grote populatie van Nederlanders met een Marokkaanse afkomst.

De wijk zelf en de bredere omgeving van Boskoop kent diverse voorzieningen waar de lokale jeugd in theorie terecht zou kunnen: het Multi Functioneel Centrum (De Plataan), het jongerencentrum The Cube (voorheen: De Tunnel), een voetbalvereniging (Floreant) een kinderboerderij en maar liefst twee scoutingcentra (De Schouw en Mr. Van Daalgroep). Daarnaast heeft de moskee in de loop der tijd een wisselend aanbod aan jeugdactiviteiten georganiseerd, al dan niet ondersteund door de gemeente (inloopuren, huiswerkbegeleiding en sportactiviteit). Desondanks ontbreken sinds jaar en dag gerichte voorzieningen met aansprekende activiteiten die de doelgroep 'Marokkaanse' jongeren van de Snijdelwijk kunnen gebruiken. Daar zijn diverse redenen voor. Het aanbod in het jongerenwerk is in hun beleving en die van hun ouders, gericht op de autochtone groep uit Oost onder meer wat betreft muzieksmaak, activiteiten en omdat er alcohol wordt geschonken. De reputatie van de voormalige 'Tunnel' is ook nog niet verdwenen (mede omdat oud-gedienden van de Tunnel-groep nog regelmatig in de huidige Cube komen). De 'Marokkaanse' doelgroep voelt zich daar vooralsnog niet thuis of überhaupt niet welkom. Bepaalde andere activiteiten lijken deze doelgroep ook niet aan te spreken (zoals de kinderboerderij en de scouting). En weer andere activiteiten kosten nu eenmaal geld en een mate van inspanning die teveel lijkt te zijn voor de jongeren en hun ouders (denk aan zaalhuur en het verenigingsleven). Op basis van dit potentiële aanbod voor de jeugd vinden sommige Boskopers dat in theorie voldoende te doen is voor de jeugd in hun dorp. De praktijk wijst echter uit dat de 'Marokkaanse' doelgroep in de Snijdelwijk de overtuiging heeft dat er voor hen geen aansprekend aanbod is en dat zij nergens bij worden betrokken.

De uitkomst van deze situatie is dat de jongeren uit die doelgroep al sinds begin deze eeuw vooral op straat zijn gaan hangen en zich daar ook als straatjongeren¹⁰ gedragen (in de betekenis van rondhangen zonder veel bemoeienis van volwassenen en handelen aanpassen aan deviante gedragsverwachtingen binnen een straatcultuur¹¹). Het trapveldje bij de Lage

¹⁰ Het begrip *straatjongeren* verwijst naar jongeren – in ons geval meestal jongens – die zich het overgrote deel van hun vrije tijd buitenshuis aangewezen voelen op groepen die jongeren van een buurt met elkaar vormen op straat (dat kan ook betekenen op pleinen, in winkelcentra, in parken, op parkeerplaatsen, in buurthuizen of in speelhallen). Tegenwoordig is social media daarbij ook een belangrijke, verbindende component in de sociale dynamiek van straatjongeren. Het begrip verwijst expliciet niet naar dakloze jongeren die voor een deel van hun levensbehoeften zijn aangewezen op straat.

¹¹ De manier waarop de straatjongeren onderling deze universele behoeften proberen te bevredigen binnen hun specifieke omgeving, wijkt af van heersende opvattingen binnen de dominante samenleving. De straat en de gedragscodes die daar van betekenis zijn, lijken een eigen oorsprong en dynamiek te kennen. In die zin kan men spreken van een aparte *straatcultuur*. Deze straatcultuur verwijst naar een complex systeem, waarin

Weideflat is populair geworden als ontmoetingsplek, maar daarnaast creëren de jongeren diverse hangplekken bij overkappingen, op parkeerplaatsen en in de buurt van supermarkten. Een respondent spreekt van een ongekend aantal hangplekken voor zo'n relatief klein dorp en naar verhouding een beperkte hoeveelheid jeugd in de Snijdelwijk. Hun uitdagende manifestatie op straat (lawaaierig, met een dominante uitstraling) en hun overlastgevend gedrag in de publieke ruimte (vervuiling, vernieling, intimidaties, treitergedrag, scheldpartijen en dreigementen) hebben ervoor gezorgd dat de 'Marokkaanse' straatjongens van de Snijdelwijk gevoelsmatig een grote impact hebben op gevoelens van leefbaarheid en veiligheid in de wijk. De verhalen over de veelvoorkomende woninginbraken in Boskoop en het vermoeden dat deze groep daar (deels) voor verantwoordelijk is, dragen verder bij aan die negatieve impact.

3.5 Veranderingen in de loop der tijd

In de loop der jaren is deze beleving overigens niet altijd hetzelfde geweest. Toen de oorspronkelijke LSD-groep van 'Marokkaanse' jongens in de Snijdelwijk opkwam, was de situatie iets minder zorgwekkend dan hoe deze nu wordt beleefd bij de huidige groep en de derde generatie (het aanstormend talent). In die tijd was weliswaar al sprake van burgers die overlast ervaren en opkomende jeugdcriminaliteit. Ook pikten professionals signalen op van risicogedrag bij zeer jonge kinderen. Maar in de periode van de eerste LSD-groep hadden de autoriteiten (in het bijzonder de wijkagent en de sociaal beheerder van de woningbouwvereniging) veel meer contact met de groep. Toen werden nog wel gezamenlijke activiteiten georganiseerd, zelfs een tijdje met een groep buurtvaderachtige rolmodellen. Verder kwam de wijkagent regelmatig bij hun ouders over de vloer en heeft mede door die contacten kunnen bijdragen aan het bijsturen van het gedrag van enkele risicojongeren in de groep die verder dreigden af te glijden.

Los van deze positieve contacten en initiatieven kwam op integraal niveau geen gerichte groepsaanpak van de grond. Daar zou voor de gemeentelijke fusie in 2014 ook weinig draagvlak voor zijn geweest in de toenmalige (kleine) zelfstandige gemeente Boskoop. Bovendien kampte de gemeente met prangende financiële problemen en stond onder preventief toezicht van de provinciale toezichthouder. Als gevolg van een gebrek aan aanpak bleef een gewenste repressieve begrenzing van ontoelaatbaar gedrag vaak uit. Ook kwamen geen duurzame preventieve maatregelen van de grond in termen van een aansprekend perspectief voor deze jeugd door jongerenwerk (al dan niet in samenwerking met de woningbouw, scholen of een sportvereniging). Wel verzamelden een aantal betrokken professionals opmerkelijk veel privacygevoelige gegevens over de jongeren, hun gezinnen en hun achterliggende problematiek. Voor deze passionado's zat er weinig anders op dan deze gegevens onderling in vertrouwen uit te wisselen in hun Boskoopse 'Commissie Stiekem'. De rijke informatiepositie is in de periode voor de fusie met de gemeente Alphen aan den Rijn onvoldoende benut in een van de mogelijke overleggrems waarin daadwerkelijk een integrale aanpak vorm had kunnen krijgen.

omgangsvormen, overtuigingen en ideologieën zich ontwikkelen in een eigen context, waarin het verzet tegen de uitsluiting door de dominante samenleving naar voren komt. Sommige onderzoekers zien de straatcultuur niet zozeer als tegengesteld aan het sociale klimaat van de overkoepelende samenleving, omdat bepaalde waarden en normen op een abstracter niveau veel overeenkomsten vertonen (zoals status verkrijgen met materieel succes in de bredere Westerse samenleving).

Niet alleen ontwikkelingen in de buurt (of het uitblijven daarvan) zijn van belang om de geschiedenis van de LSD-groep en de situatie van hun opvolgers beter te begrijpen. Ook de samenleving heeft een hoop ontwikkelingen gekend die van invloed zijn om hoe de tweede en derde generatie zich in de Snijdeldijk zijn is gaan manifesteren. Het voert te ver om deze ontwikkelingen allemaal uitgebreid te bespreken, maar ze dienen toch kort te worden genoemd: niet alleen om het veranderende klimaat op straat te begrijpen, maar ook om in acht te nemen wat zich voordoet binnen ons systeem van ketenpartners vanuit justitie, zorg, sociaal domein en onderwijs binnen een integrale aanpak.

Verhard klimaat op straat

Ten aanzien van het klimaat op straat dient men de eerder genoemde sociaal-economische ontwikkelingen in gedachten houden om oog te hebben voor de lokale wij-zij sfeer en een gebrek aan empathie met de lagere, allochtone sociaal economische klasse. Daar komt bij dat in de periode na de opkomst van de eerste LSD-groep het nabijgelegen Gouda regelmatig sterk in beeld komt vanwege 'Marokkaanse straatterror' in de wijk Oosterwei (zoals in 2008). De groeiende kloof en wederzijdse beeldvorming zijn verder gevoed door het nationale debat over een landelijk 'Marokkanen'-probleem en een aantal negatieve hoogtepunten in de loop der tijd (9-11, de moord op Theo van Gogh, en de opkomst van Fortuyn en Wilders die angst voor Marokkanen en moslims in het algemeen bekrachtigen). In het licht van deze lokale en nationale ontwikkelingen heeft een opeenstapeling van negatieve ervaringen, incidenten en teleurstellingen (gebroken beloften) van beide kanten, ertoe geleid dat de tweede generatie 'Marokkaanse' probleemjeugd door bewoners en professionals wordt ervaren als 'harder'. Ze spreken van 'een ander slag' jongeren dat zich in hun beleving duidelijk niet thuis voelt in de samenleving, zich niet erbij voelt horen in Boskoop en ook niet veel aantrekkelijke perspectieven zou zien voor de nabije toekomst.

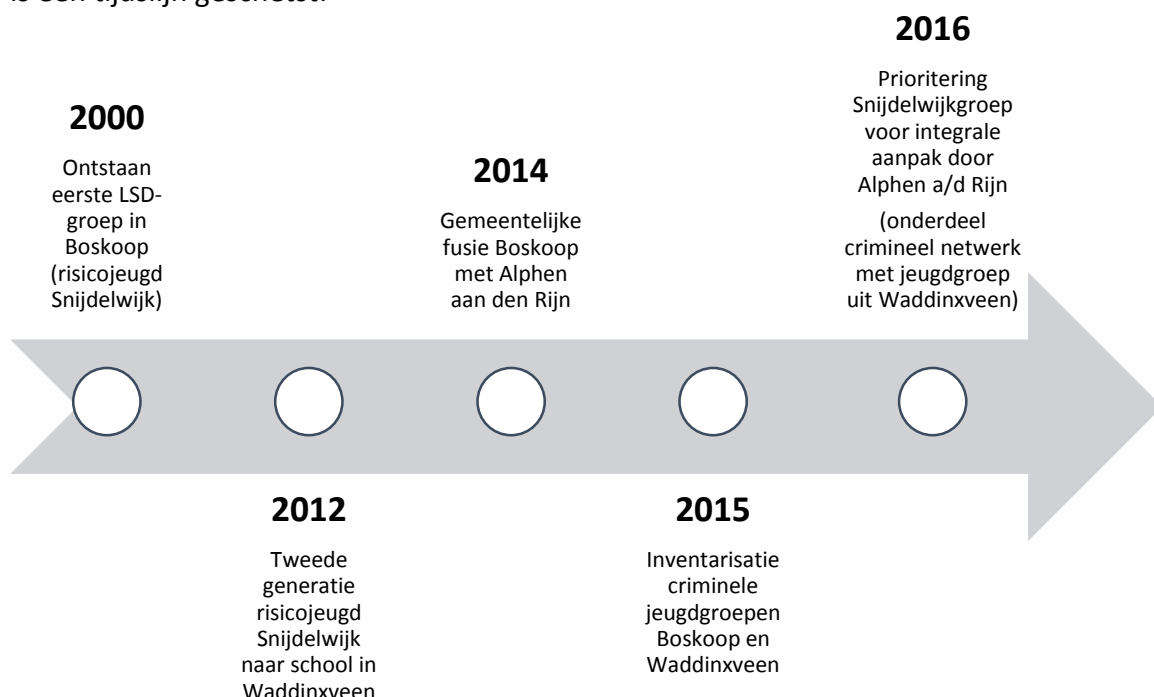
Uitzonderingen daargelaten, zouden deze jongeren minder goed aanspreekbaar zijn, meer de baas spelen op straat, en alle contact met autoriteiten of hulpverleners uit de weg gaan. Soms zoeken ze zelfs op uitdagende wijze de confrontatie op met bijzonder harde en grove uitspraken (zeker opvallend bij de allerjongsten). Opmerkelijke voorvallen in die ontwikkeling zijn incidenten met een vuurwerkbom op de bus van een BOA en een dreigtweet die is gestuurd naar de toenmalige wijkagent. Deze 'verharding' heeft de sociale samenhang en sociale controle in de wijk geen goed gedaan. Men spreekt van toenemende polarisatie en over een angstcultuur onder (oudere) autochtone bewoners. Die zouden de indruk hebben dat de autoriteiten zijn verweekt in een kat- en muisspel met de straatjeugd, maar niet in staat zijn de 'echte ratten' onder hen stevig aan te pakken. Ook is men bang dat de derde generatie risicojeugd straks nóg meer losgeslagen zal zijn, omdat ze nu op opmerkelijk jonge leeftijd al zeer zorgwekkend gedrag vertonen (zoals intimidatie, vermogenscriminaliteit, geweldpleging en afpersingspraktijken op basisscholen).

Een verklaring voor het ontstaan van het criminele netwerk

Binnen al deze zorgwekkende ontwikkelingen springt een sleutelmoment eruit wat betreft het ervaren van uitsluiting en de bevestiging van bestaande onderbuikgevoelens in Boskoop. Het Coenecoop College is een scholengemeenschap voor vmbo, mavo, havo, atheneum en

gymnasium met vestigingen in Boskoop (onderbouw) en Waddinxveen. In 2012 experimenteert het junior-college in Boskoop (gelegen vlakbij de LSD-flats van de Snijdelwijk) met de opzet van een bijzonder vmbo/mavo-klasje (kaderonderwijs). Het idee was om ook wat lokale leerlingen uit de Snijdelwijk met een wat lager niveau naar de school te trekken en te mengen met de rest van de populatie. Het klasje van ongeveer 19 leerlingen zou zo'n 11 Nederlands-Marokkaanse jongeren krijgen en iets van 8 kinderen van 'oorspronkelijke' (autochtone) Boskopers. Al snel blijkt dat de 'blauwe ogen' niet in de klas willen met de 'bruine ogen' (of dat hun ouders dat niet willen). Het klasje gaat even door met alleen de 11 'bruine ogen', maar al snel komt het tot diverse conflicten op school tussen deze leerlingen en hun medeleerlingen, maar ook met diverse docenten. Men spreekt van een 'verziekt pedagogisch klimaat' in de betekenis dat sterke anti-allochtone sentimenten van een aantal oorspronkelijke Boskopers – leerlingen, ouders en docenten – nu naar de oppervlakte kwamen.

Men heeft nog geprobeerd deze problematiek glad te strijken met zalvende woorden en vanuit goede bedoelingen. De situatie werd echter onhoudbaar en de eindstand was dat de leerlingen van het klasje van 11 zijn overgeplaatst naar de Coenecoop-vestiging in Waddinxveen. Het vmbo/mavo-onderwijs in de Boskoopse vestiging is daarmee definitief gestopt. Het is niet ondenkbaar dat dit voorval en de verwerking van de beleefde afwijzing, uitsluiting en verwijdering door de jongeren in de Snijdelwijk (maar ook hun familieleden en andere mensen in hun gemeenschap), heeft bijgedragen aan de waargenomen 'verharding' van de tweede generatie. Deze negatieve ervaringen kunnen op zijn minst voeding hebben gegeven aan de motivatie om deviant gedrag te vertonen op straat en legitimeringen hebben geboden om verder te ontsporen. Tevens is het interessant dat de ontmoeting van 'Marokkaanse' risicojeugd uit de Snijdelwijk met autochtone risicojeugd uit Waddinxveen (het Noorden en vooral het Zuiden van deze gemeente) op het Coenecoop College in 2012, wellicht als het startpunt is te markeren van de ontwikkeling van het criminele netwerk dat na de fusie van 2014 in beeld is gekomen (en is beschreven in de bevindingen van de genoemde P-DGA en T-DGA onderzoeken). Om deze veronderstelling inzichtelijker te maken is een tijdslijn geschetst:

Wisselend klimaat binnen het systeem

Ten aanzien van het klimaat binnen ons systeem van de integrale aanpak is het eveneens zaak kort een aantal ontwikkelingen te benoemen. Het feit dat na de fusie met de gemeente Alphen aan den Rijn wel een bestuurlijke urgentie wordt beleefd en men gezamenlijk bezig is een brede integrale aanpak in gang te zetten, is te zien als een positieve ontwikkeling in vergelijking met de tijd van 'Commissie Stiekem' voor 2014 (binnen het zelfstandige Boskoop). Lokale en nationale ontwikkelingen dienen daarbij wel een realistisch kader te scheppen om dat enthousiasme wat te temperen. Zo is de politiek-bestuurlijke verschuiving van Boskoop als zelfstandig dorp naar een gebied dat onderdeel is van de gemeente Alphen aan den Rijn, ook een verandering die juist ook blokkades en kinderziekten met zich meebrengt. Zo'n verandering heeft tijd nodig. Groeipijn en de factor tijd spelen opnieuw een rol mochten de gemeente Waddinxveen en de gemeente Alphen aan den Rijn straks besluiten samen te gaan werken in de maatregelen omtrent preventie en zorg.

Daarnaast is landelijk het een en ander gereorganiseerd op alle plekken waar men zich buigt over jeugdproblematiek. Die veranderingen hebben de opzet en de uitvoering van een integrale aanpak niet gemakkelijker gemaakt. Dan moet men bijvoorbeeld denken aan alle uitdagingen die nog steeds een rol spelen in de aanpak als gevolg van de transitie van de Jeugdzorg naar de gemeenten, de opkomst van de Nationale Politie, bezuinigingen bij het Openbaar Ministerie en ook op vele plekken in het sociale domein en in het onderwijs. Volgens de aangewezen experts op het gebied van jeugdcriminaliteit en jeugdhulpverlening zal het zeker nog jaren duren voordat in Nederland het stof is neergedaald. Pas dan zal volgens hen een stabielere situatie ontstaan waarin iedereen weet wat wie te doen staat en op welke manier men binnen welke afspraken kan samenwerken op basis van de juiste informatiepositie en bewezen interventies.

Deze zaken ten aanzien van het systeemklimaat worden hier niet aangestipt om een soort uitzichtloze situatie te schetsen voor de gemeente Alphen aan den Rijn, integendeel. Ze worden meegegeven als belangrijke context om vruchtbare kansen in Boskoop voor de opzet van een stevige integrale aanpak (en dus een sterk pakket van preventieve maatregelen), vanuit een *realistisch* kader te presenteren en vooral op basis van getemperde verwachtingen ten aanzien van resultaten en termijnen. Maar voordat kansen voor preventieve maatregelen worden besproken in het volgende hoofdstuk, is het van belang eerst nog wat dieper in te gaan op de huidige probleemjeugd in de Snijdelwijk, hun groepsverbanden en de achterliggende problematiek. Als we daar meer van leren begrijpen, is straks beter duidelijk te maken welke vormen van preventie jongeren stimuleren tot gedragsverandering. Ook zien we dan scherper dat sommige jongeren daar niet voor open zullen staan en (tijdelijk) een andere, meer repressieve behandeling behoeven om de preventieve maatregelen voor de rest niet in gevaar te brengen.

3.6 Huidige generatie problematische jeugd in de Snijdelwijk

Een oorspronkelijke LSD-groep vormt nu de oudere generatie van 10 tot 15 (jong)volwassenen met een leeftijd ergens tussen de 20 en 30 jaar. Degenen uit deze groep die zich nog actief met criminaliteit bezig houden, zijn inmiddels doorgegroeid naar ernstigere vormen van criminaliteit. Zij opereren momenteel vooral buiten Boskoop. De beschrijvingen van de huidige generatie risicojeugd in de Snijdelwijkgroep lopen enigszins uiteen. Uit de interviews en rapportages komt naar voren dat de totale groep jongeren die

wordt gerekend tot de problematische jeugdgroep in de Snijdelwijk, zou ongeveer moeten bestaan uit 20 tot 25 jongeren met een leeftijd variërend van 16 tot 20 jaar. Het gaat overwegend om jongens van Marokkaans-Nederlandse afkomst.

Sommige professionals maken binnen de huidige generatie een onderverdeling in twee groepen. In de eerste plaats onderscheiden zij een problematische jeugdgroep van Marokkaans-Nederlandse afkomst (15-18 jaar) die zich in meer of mindere mate bezig houdt met criminaliteit: dit is de Snijdelwijkgroep die is geprioriteerd in de aanpak als de 'criminele jeugdgroep'. De harde kern van deze Snijdelwijkgroep zou bestaan uit ongeveer 10 jongeren met één duidelijke leider en een aantal secundanten (afkomstig uit multiprobleemgezinnen waarvan enkele weer familiebanden hebben met probleemgezinnen die voorkomen op de Top60-lijst van jonge veelplegers in Gouda). Naast de harde kern spreekt men van mogelijk 10 tot 15 omringende groepsleden die elkaar allemaal kennen uit de flats, van de buurt en van hun tijd op diverse basis- en middelbare scholen in de omgeving (waaronder Waddinxveen). De Snijdelwijkgroep wordt momenteel onder meer verantwoordelijk gehouden voor diverse woninginbraken binnen en buiten Boskoop. In de harde kern van de 'criminele jeugdgroep' zitten veel familieleden van de oorspronkelijke LSD-groep, waardoor men spreekt van een vorm van intergenerationele overdracht van crimineel gedrag.

De impact van de problematische jeugd op de leefbaarheid en veiligheid in de wijk is niet alleen toe te schrijven aan de harde kern van de Snijdelwijkgroep en een mogelijke schil daaromheen. In de tweede plaats onderscheiden professionals een meer etnisch gemixte groep van 15 tot 20 jongens in de leeftijd van 12 tot 16 jaar. Deze zogenaamde Lage Weide-groep veroorzaakt ook overlast en onveiligheidsgevoelens en zit weliswaar dicht tegen de Snijdelwijkgroep aan. Volgens professionals zijn dit veelal broertjes en neefjes van de jongeren die crimineel actief zijn in de Snijdelwijkgroep. De jongeren uit de Lage Weide-groep veroorzaken overlast, richten schade aan en intimideren buurtbewoners met baldadig gedrag (soms tot aan terroriseren met vernielingen en bedreigingen). Daarnaast zijn hun sociale contacten met de criminele harde kern van de Snijdelwijkgroep, uiteraard zorgwekkend.

De professionals maken zich vooral ernstige zorgen als het gaat om de intergenerationele overdracht van overlastgevend en crimineel gedrag in deze buurt. Inmiddels vangen sommige professionals signalen op van probleemgedrag onder zo'n acht hele jonge kinderen (12-minners) uit de Snijdelwijk. Op scholen wijzen sommige docenten ook al op het anti-sociale gedrag van deze nieuwe lichterding. Men acht het risico groot dat deze kinderen zonder preventief ingrijpen straks op hun beurt het verkeerde voorbeeld gaan volgen van de oudere problematische jeugdgroepen. Daarmee zouden zij dan alweer de derde generatie risicojeugd vormen van de Snijdelwijk.

3.7 Dieperliggende achtergronden in de Snijdelwijk

Deze drie generaties problematische jeugd in de Snijdelwijk komen niet uit de lucht vallen. De lokale en maatschappelijke context waarbinnen de problematiek en vooral ook de grote sociale afstand tot deze jeugdgroep zich heeft ontwikkeld, is al grotendeels beschreven. Nu is het zaak kort de zaken te benoemen die zich in de directe sociale omgeving afspelen en van (negatieve) invloed zijn op de jeugd. Daarbij horen ook het soort problemen die zich achter de voordeur kunnen afspelen: binnen de gezinnen en in de hoofden van individuen.

De directe omgeving van de jongeren (thuis, op straat en ook op school) kenmerkt zich door sociale en economische achterstand. De buurt rondom de flats is het kwetsbare deel van de wijk met relatief veel gezinnen met een lage sociaal-economische status in combinatie met een migratieachtergrond (overwegend Marokkaans-Nederlands). Jongeren uit deze buurt en deze gezinnen hebben over het algemeen lage verwachtingen van hun opleidingskansen en doen het ook slechter op school (mede door taalachterstand, andere beperkingen of gedragsproblemen). Vanwege de beperkte mogelijkheden en/of verwachtingen van de jongeren uit de Snijdelwijk volgen zij doorgaans opleidingen van de laagste niveaus (praktijkonderwijs/VMBO-kaderberoepsonderwijs/MBO). Matige resultaten en afwijzende reacties op hun straatgedrag leiden bij de jongeren tot een beeld van school als een omgeving vol negatieve (faal)ervaringen. Spijbelen en schooluitval liggen dan voor de hand.

De kansen van de oudere jongeren op de arbeidsmarkt zijn gering. Dit is niet alleen een gevolg van hun afkomst en de arbeidsmarkt, maar ook vanwege een gebrekkige houding, beperkte vaardigheden en een ontoereikend netwerk. De perspectieven die passen bij hun kwalificaties stroken niet met hoe zij zichzelf graag voordoen binnen hun onderlinge straatcultuur. In die groepscultuur wordt juist een bijzonder grote waarde gehecht aan luxueuze, materiele zaken ('bling bling') in de vorm van dure merkkleding, sieraden, telefoons en auto's. De realiteit is echter dat veel jongeren uit dit sociale netwerk werkloos zijn. Naast een Wajong-uitkering zal een aantal daarom op zoek gaan naar een 'aanvullend inkomen' uit criminaliteit om hun beoogde levensstijl waar te maken.

In de directe omgeving hebben de jongeren van de Snijdelwijk nog weinig in verbinding gestaan met positieve rolmodellen uit de eigen gemeenschap ('credible messengers'). Hiermee bedoelen we voorbeeldfiguren die hen met gezag en betrokkenheid zouden kunnen begeleiden op het moeizame, smalle pad van het leren van een vak waar je vervulling uit haalt. Het ontbreekt ze aan zulke invloedrijke rolmodellen die steun bieden bij het opbouwen van een eenvoudiger leven – huisje, boompje, beestje – en het omarmen van de overtuiging dat zo'n leven wel degelijk voldoening kan brengen (ondanks dat je geen dure auto hebt of een gouden Rolex). Dit gebrek aan aansprekende en betrouwbare voorbeelden kan ook een reden zijn waarom jongeren uit minder problematische gezinnen (maar die daar wel aandacht, liefde en sturing te kort komen) zich aangetrokken voelen tot het onderlinge sociale straatleven. In de beleving van de straatjongens zelf bemoeien weinig 'serieuze mensen' in de Snijdelwijk zich op een 'normale manier' met hen. En de mensen die zich hebben gepresenteerd als betrokken en behulpzaam, kwamen volgens de jongeren uiteindelijk hun beloften niet na en leken in de eerste plaats te handelden uit eigenbelang.

Een gebrek aan sociale samenhang in Boskoop is dan ook niet alleen van toepassing op de wij-zij verhouding tussen 'oorspronkelijke' autochtone Boskopers en 'nieuwe' allochtone Boskopers. Ook binnen de Marokkaanse gemeenschap laat de sociale samenhang nog te wensen over: de aanwezige sleutelfiguren nemen elkaar niet zelden onderling de maat in een lokale roddelcultuur binnen- en buiten de moskee. In die onsamenvangende situatie komt ook geen vorm van sociale controle tot bloei waarbij buurtbewoners elkaar vanuit de beste bedoelingen aanspreken op gedrag. Ook geven ze elkaar in die situatie niet automatisch ruggensteun wanneer lastige bewoners of gezinnen zich aanvankelijk intimiderend manifesteren.

De sociale controle (groepsdruk) die de jongeren wel ervaren en serieus nemen, komt van andere straatjongeren tot wie zij zich verhouden binnen de Snijdelwijk. Dit geldt ook voor jeugd in aanpalende buurten in Boskoop en Waddinxveen en zelfs tot aan Gouda

(op straat, op school en uiteraard ook op social media). De ‘geloofwaardige boodschappers’ die binnen een gedeelde straatcultuur hun invloed aanwenden zijn vaker *negatieve* rolmodellen: jongeren en jongvolwassenen die zich presenteren als ‘geslaagde’ en soms zelfs ‘onaantastbare’ criminelen, ‘strijders’ of ‘straatprofeten’ die zich afzetten tegen een ‘onrechtvaardige’ of ‘racistische’ samenleving die deze jongeren zou afwijzen en uitsluiten. Deze negatieve rolmodellen verdienen op hun eigen wijze snel veel geld om hun behoeften te bevredigen (of ze proberen andere jongeren voor hun karretje te spannen en de grootste risico’s te lopen). In hun wereldje op straat draait het om iemand worden die zijn aanzien geniet en status opbouwt onder soort- en lotgenoten binnen een gedeelde straatcultuur. De straatwaarden en –normen binnen die cultuur staan deels haaks op die van onze burgersamenleving, maar zijn ook weer een reflectie daarvan: materialisme, individualisme, groepsloyaliteit en assertiviteit. Zo mag je bijvoorbeeld niemand verraden (dus geen verklaringen afleggen bij de politie), moet je vooral zonder officiële autoriteiten je conflicten met anderen zelf oplossen (eventueel met hulp van vrienden en mogelijk met geweld), en wordt een zeer grote waarde gehecht aan dure spullen (wat maakt dat de jongeren die dit niet kunnen betalen op zoek gaan naar andere manieren om het te verkrijgen of goedkoper af te nemen, bijvoorbeeld door middel van diefstal of heling).

De problemen die de jongeren uit de Snijdelwijk ervaren op straat, op school en – wanneer daar sprake van is – op een werkplek, hangen ook weer samen met problemen die achter de voordeur spelen. Dergelijke problemen kunnen betrekking hebben op de opvoeding: te weinig structuur, te weinig regels, te weinig liefde en vervreemding van ouders. Ook kan allerlei – deels praktische – gezinsproblematiek inspelen op een ongunstige psycho-sociale ontwikkeling bij kinderen: stress bij verzorgers door financiële problemen, taalproblemen (ongeletterdheid), relationele problemen (scheiding), huiselijk geweld en middelengebruik van gezinsleden. Daarnaast zijn beperkingen, onverwerkte trauma’s en gedragsproblematiek bij ouders en andere familieleden mogelijke bijkomende risicofactoren binnen het gezin. In meer extreme gevallen is wellicht zelfs sprake van verwaarlozing en mishandeling of misbruik.

Een aantal gezinnen waarvan de kinderen inmiddels deel uitmaken van de drie generaties probleemjeugd in de Snijdelwijk, staat bekend als multiprobleemgezin. Dit betekent dat binnen zo’n gezin een grote diversiteit aan risicofactoren aanwezig is waardoor kinderen de kans lopen van generatie op generatie problematisch gedrag te ontwikkelen. Tegelijkertijd is sprake van een gebrek aan beschermende factoren die ervoor zorgen dat jongeren die tijdelijk ontsporen, uiteindelijk hun weg wel weer vinden. Het gaat dus om een complexe hoeveelheid aan samenhangende problemen in de thuissituatie en de opvoeding, maar ook bij de jongere zelf. Zo’n jongere zelf kan namelijk ook nog kampen met een (al dan niet gediagnosticeerde) licht verstandelijke beperking, trauma’s (als gevolg van mishandeling of verwaarlozing) en allerlei vormen van gedragsproblemen (ADHD, ODD, autisme, narcisme en agressieproblematiek).

Het helpt niet als zo’n complexe mix van praktische en emotionele problematiek voor buitenstaanders wordt verborgen uit schaamte, onmacht of onwil. Dit is in het bijzonder problematisch omdat hulpverlening pas echt goed op gang kan komen als een gezin uit zichzelf aanklopt en een duidelijke hulpvraag formuleert. Wat dat betreft is binnen de probleemgezinnen van de Snijdelwijk een grof onderscheid te maken tussen de gezinnen die te boek staan als hulpweigerers uit onwil (dit geldt met name voor een centraal crimineel gezin in de wijk) en de gezinnen die vooral geen hulp vragen of accepteren uit onmacht en eerdere negatieve ervaringen. De vele hulpverleningsinstanties bij wie deze jongeren en hun

gezinnen bekend zijn, hebben vooralsnog weinig duurzame resultaten kunnen boeken. Deels zal dit te maken met de weerstand van de gezinnen vanuit onwil, onmacht of een beetje van beide. Daarnaast is het goed mogelijk dat het aanbod en de hulpverleners zelf nog onvoldoende zijn afgestemd op deze gezinnen in termen van vraaggericht 'maatwerk leveren' en in de werkrelatie voldoende 'kunnen levellen'. De huidige situatie is in ieder geval op het moment van het onderzoek niet gunstig. De meeste respondenten kunnen zich niet goed voorstellen dat de vicieuze cirkel van de generatieoverdracht van crimineel gedrag op korte termijn zal worden doorbroken en de achterliggende problematiek in deze gezinnen duurzaam zal worden aangepakt.

Wie deze situatie in ogenschouw neemt, zal concluderen dat de risicojongeren in de Snijdelwijk allemaal op hun eigen manier te maken hebben met een meer of minder ernstige combinatie van problemen en uitdagingen op verscheidene leefgebieden: gezins- en woonsituatie, sociale omgeving, scholing, werk of dagbesteding, inkomen en schulden, vrije tijd, hulp en zorg. Dit geldt nadrukkelijk niet alleen voor de harde 'criminele' kern, maar ook voor de minder problematische jeugd die tegen die Snijdelwijkgroep aan schuurt en de jonkies die al klaar staan om de volgende groep te vormen. Een integrale aanpak van deze ingewikkelde en diverse realiteit vereist uiteraard maatwerk, maar in het bijzonder een goed afgestemde meersporenaanpak op groepsniveau, domeinniveau en individueel niveau (het gezin). Aan de repressieve kant van die aanpak is het zaak een flinke stok achter de deur te creëren voor hulpweigeraars in dit proces. Dit betekent dat bestaande wetten en regels die het kind als uitgangspunt nemen, kunnen worden gebruikt om door te pakken bij de niet-willers. Een gedeelde visie op het probleem op basis van de goede informatie kan zo leiden tot ingrijpen met een gezamenlijke aanpak bij deze lastige doelgroep. Daarvoor dient men aan de slag te gaan met een creatieve combinatie van bestuursrechtelijke, strafrechtelijke en civielrechtelijke maatregelen. De vragen die in dit onderzoek centraal staan hebben echter betrekking op het doorslaggevende deel van deze aanpak dat toekomstbestendige resultaten zal waarborgen: de *preventieve maatregelen* (waaronder effectieve nazorg en tijdig signaleren). In het volgende hoofdstuk wordt beschreven waar nog kansen liggen voor dergelijke maatregelen in Boskoop.

4. Preventie binnen een brede, integrale aanpak

4.1 Een gedeelde visie op preventie in de integrale aanpak

De voorgaande beschrijving van de jeugdproblematiek in Boskoop laat zien dat in de Snijdelwijk sprake is van een hardnekkig probleem dat zich in de loop der jaren heeft kunnen ontwikkelen. De kern van dit probleem bestaat uit segregatie binnen Boskoop, sociale achterstand in de Snijdelwijk en de lokale aanwezigheid van een aantal multiprobleemgezinnen, vooral van Marokkaans-Nederlandse afkomst. Vooral binnen deze gezinnen lijkt sprake te zijn van de intergenerationele overdracht van risicofactoren en crimineel gedrag. In het vorige hoofdstuk is beschreven wat de onderzoeker heeft gevonden op het gebied van preventie in de afgelopen jaren. Ook is iets gezegd over het perspectief voor de 'Marokkaanse' jeugd dat in die periode is geboden (of juist het gebrek daaraan in hun beleving). Die beschrijving van preventie en perspectief wordt in dit hoofdstuk voortgezet met het oog op de toekomst. Dit gebeurt vanuit condities en mogelijkheden die zich daartoe hebben aangediend tijdens het onderzoek, met inachtneming van waargenomen barrières en uitdagingen.

Het doel van de gemeente Alphen aan den Rijn is om in Boskoop een brede integrale aanpak te ontwikkelen (repressie én preventie). Die gezamenlijke aanpak zal uiteindelijk moeten leiden tot meer duurzame resultaten in de praktijk: een afname van criminaliteit en overlast in combinatie met een toename van perspectief voor de jeugd in de Snijdelwijk. De duurzaamheid van deze aanpak is afhankelijk van de mate waarin de nadruk op preventie als de sterkste poot binnen het plan, wordt onderschreven door alle betrokken partners en uitgevoerd in samenhangende maatregelen. Aan de presentatie van onderzoeksbevindingen en aanbevelingen om dat gemeenschappelijke doel te bereiken, gaat echter iets essentieels nog vooraf: een *gedeelde* visie ten aanzien van de waarde en de betekenis van preventie in de aanpak van jeugdproblematiek. Die gedeelde visie is het morele kompas waarmee een regiehouder (zoals een ketenregisseur of jeugdregisseur) binnen de integrale aanpak zorgt dat de neuzen van de verschillende professionele organisaties en instellingen dezelfde kant op blijven staan. Met zo'n gedeelde visie vergroot men de kans dat daadwerkelijk resultaat kan worden behaald in het bereiken van een gemeenschappelijk doel ondanks de uiteenlopende prestatieafspraken en verantwoordingskaders van deze instellingen. Zonder een gedeelde visie op preventie die expliciet in verband staat met dit doel, lopen onderzoeksbevindingen en aanbevelingen straks mogelijk vast in de alledaagse praktijk van individuele professionele partners. In dat geval slaan eenieders goede bedoelingen stuk op de weerbarstige werkelijkheid achter de voordeur van probleemgezinnen, op de grillige realiteit van de risicjongeren op straat en niet in de laatste plaats ook op het complexe samenspel van professionele partners en hun achterliggende organisatorische belangen. Zonder nadrukkelijke aandacht voor die gedeelde visie op preventie zou dit onderzoek geen recht doen aan de realiteit van het sociale leven in de Boskoop of ons werkveld. Zo ontstaat het risico dat een gemeenschappelijk doel straks onvoldoende wordt bereikt.

Vandaar dat het van belang is om eerst een helder betoog neer te zetten over de dieperliggende, algemeen menselijke behoeften van risicjongeren op straat, hun gezinnen, maar ook die van professionals en partnerorganisaties in de aanpak. Als we die beide sociale werelden vanuit dat betoog iets beter begrijpen, kunnen de partners een gedeelde visie op preventie sterker ontwikkelen en gemakkelijker omarmen. Bovendien krijgen de

onderzoeksbevindingen hierdoor meer betekenis en komt het belang van de voorgestelde preventieve maatregelen voor het gemeenschappelijke doel in Boskoop sterker naar voren.

Verbondenheid binnen de integrale aanpak

Als een willekeurige Nederlandse gemeente lokaal ernstige jeugdproblematiek het hoofd gaat bieden, zoals nu in de Snijdelwijk, spreken we tegenwoordig van een ‘integrale groepsaanpak’. Het integrale aspect heeft betrekking op de leefsituatie van risicojongeren en hun gezinnen. Daarin kan zich een diversiteit aan problemen voordoen op verschillende gebieden (thuisituatie, gezondheid, financiën, opleidingsniveau, arbeidskansen, verkeerde vrienden in de buurt, justitiële contacten, etc.). Zulke praktische, sociale en emotionele problemen spelen zich soms gelijktijdig af en beïnvloeden elkaar ook weer wederzijds. Dit maakt de problematiek van deze jongeren en het gezin uitermate ingewikkeld.

Vandaar dat het absoluut noodzakelijk is om interventies (zowel gericht op het individu als op het gezin) ‘integraal’ uit te voeren, oftewel vanuit verschillende invalshoeken en met een verscheidenheid aan professionele partners uit het veiligheidsdomein én het sociale domein. Al deze ketenpartners worden geacht aan de slag te gaan met een gedeelde probleemdefinitie, een gemeenschappelijk doel en in goede samenwerking en afstemming. Daarbij worden strafrechtelijke, bestuurlijke en civielrechtelijke maatregelen uitgevoerd in combinatie met diverse zorg- en hulptrajecten. Tegelijkertijd verwachten we dat andere partners bij de aanpak van de jeugdproblematiek betrokken zijn, zoals het jongerenwerk, scholen en de woningbouwcorporaties. Ook zij dienen hun belangrijke rol op te pakken door verbinding te maken met de doelgroep, vertrouwen op te bouwen binnen de gemeenschap en tijdig te signaleren en in te grijpen bij problemen. Deze taken zijn noodzakelijk om de preventieve poot van de aanpak te versterken en vooral onmisbaar om het afglijden van broertjes en zusjes te voorkomen (de vicieuze cirkel van intergenerationele overdracht).

Integrale samenwerking is in theorie helder uit te leggen, maar blijkt doorgaans opmerkelijk uitdagend te zijn in de praktijk. Vooral het waarborgen van de beleving van *verbondenheid* tussen alle benodigde partners in het bereiken van een gemeenschappelijk doel, mag daarbij niet worden onderschat. Zonder die verbondenheid gaat het vaak mis omdat de samenwerking van gemeentelijke, justitiële en zorgpartners onder de regie van een gemeente allerm minst vanzelfsprekend is gebleken in het werkveld. Ook binnen één grote organisatie zoals een gemeente is het vaak nog lastig om afdelingen jeugd, sociaal domein, openbare orde en veiligheid, goed op elkaar af te stemmen. De vereiste samenwerking, samenhang en afstemming worden ten slotte nog uitdagender gemaakt vanwege de noodzaak van een efficiënte informatiedeling en obstakels vanwege de privacywetgeving (waarachter partijen zich soms ook kunnen terugtrekken).

In theorie zijn de sleutels voor een succesvolle integrale aanpak reeds bekend uit onderzoek: (1) sterk lokaal leiderschap, (2) een goede informatiepositie en gedegen probleemanalyses, en (3) doorpakken in de aanpak en regelmatige monitoring van de voortgang (en mogelijke bijsturing).¹² Maar om deze beproefde sleutels tot succes in een gemeente te kunnen implementeren en de goede dingen in die lokale praktijk ook op de juiste manier uit te voeren, is het zaak om een nadruk op verbondenheid tussen de partners

¹² Bron: *Baseline: de aanpak van problematische jeugdgroepen* (Ministerie van Veiligheid en Justitie, portefeuille Integrale aanpak Kindermishandeling en Jeugdgroepen, 2016).

toe te voegen als de ‘masterkey’. De bevrediging van die behoefte aan verbondenheid – die dus niet automatisch aanwezig is binnen een integraal samenwerkingsverband – vraagt om een expliciete en toegewijde inspanning in de vorm van relatieontwikkeling en werken aan onderling vertrouwen tussen partners. Kort gezegd: met elkaar in verbinding staan, in gesprek zijn en duurzaam in contact blijven.

In de gemeentelijke regie binnen de integrale aanpak is een rol weggelegd voor iemand die specifiek toeziet op het opbouwen en bewaken van die verbondenheid tussen de ketenpartners. In die rol opereert een gemeentelijk regisseur als een soort ‘verbindingsofficier’ met als expliciete taak om de benodigde partijen te (blijven) verbinden. Deze gemeentelijke regisseur zal alle benodigde professionals en organisaties het gevoel geven dat hun inzet wordt gezien, dat ze serieus bij de aanpak worden betrokken, en dat hun bijdrage van belang is. Regie betekent ook dat het consequenties heeft als partijen geen wezenlijke inzet leveren in de betekenis van een afgesproken bijdrage leveren aan het beoogde maatschappelijke effect. De regisseur moet daarom met enig mandaat kunnen sturen op de inhoud wanneer partijen zich te veel om eigen prestatieafspraken bekommeren (output) en onvoldoende bijdragen aan het gemeenschappelijke doel (outcome): minder overlast en criminaliteit en meer perspectief voor de lokale jeugd.

Zonder een stevige gemeentelijke regie die de benodigde mate van verbondenheid tussen de partners bewaakt, kan een integrale aanpak ontstaan waarin vaak alles wel lijkt te zijn geregeld, maar uiteindelijk niets echt blijkt te werken en duurzame maatschappelijk effecten uitblijven. Vandaar dat de cynische opmerking “operatie geslaagd, patiënt overleden” helaas nog te vaak resoneert bij diverse professionals die in een Nederlandse gemeente betrokken zijn bij de integrale aanpak van jeugdcriminaliteit. Zo ook onder de respondenten in de gemeente Alphen aan den Rijn. Hoe daar verandering kan komen vanuit een sterkere nadruk op verbondenheid wordt in het slothoofdstuk op basis van deze bevindingen concreet uitgewerkt in de aanbevelingen.

Verbondenheid binnen gezinnen en op straat

Een gedeelde visie ontwikkelen ten aanzien van preventie binnen de integrale aanpak gaat over meer dan alleen over het werken aan verbondenheid tussen de betrokken samenwerkingspartners die in goede samenhang en afstemming interventies dienen uit te voeren. Zo’n visie gaat ook over het gevoel van verbondenheid dat jongeren (en hun ouders) beleven ten aanzien van de mensen direct om hen heen, de professionals die hen ondersteunen en de gemeenschap of samenleving waarvan zij onderdeel uitmaken. Om dit te verduidelijken is het zaak eerst nogmaals onder de aandacht te brengen waarom reguliere zorg- en hulpverlening of andere preventieve maatregelen helaas kunnen leiden tot een gefragmenteerd perspectief dat lang niet altijd aanspreekt of aanslaat. Die gefragmenteerde beleving kan men zich voorstellen als we een willekeurige risicjongere in gedachten nemen, laten we hem voor het gemak ‘Ali’ noemen om aan te sluiten bij de lokale situatie in de Boskoop.

Ali groeit op in de Snijdelwijk met alle maatschappelijke omgevingsfactoren die maken dat hij minder kansrijk is en op straat wordt blootgesteld aan diverse risicofactoren (zoals de aanwezigheid van overlastgevende en criminele jongeren). Maar achter zijn voordeur speelt allerlei praktische gezinsproblematiek die een gezonde ontwikkeling verder in de weg staat: stress door financiële problemen, taalproblemen, ongeletterdheid,

middelengebruik, ruzie en huiselijk geweld, en beperkingen, trauma's en gedragsproblematiek bij ouders en andere familieleden. Daarbij komt dat Ali zou kampen met een (al dan niet gediagnostiseerde) licht verstandelijke beperking, eigen trauma's (als gevolg van mishandeling of verwaarlozing) en vormen van gedragsproblematiek (ADHD, ODD, autisme, narcisme of agressie). Het helpt in Ali's geval niet dat deze ingewikkelde mix van praktische en emotionele (gezins)problematiek angstvallig verborgen wordt gehouden voor anderen uit schaamte, onmacht of onwil. Zoals eerder uitgelegd, is dit in de gemeente Alphen aan den Rijn bijzonder problematisch omdat hulpverlening pas op gang kan komen als zijn gezin zélf de hulpvraag formuleert.

Maar laten we in dit voorbeeld uitgaan van een positief scenario en veronderstellen dat jongerenwerkers samen met de wijkagent een vertrouwensband met Ali weten op te bouwen. We nemen tevens aan dat docenten op zijn school Ali's probleemgedrag tijdig signaleren en ook direct (mogen) agenderen bij hun relevante zorgpartners. Ten slotte gaan we ervan uit dat het de hulpverlening op basis van die samenwerking wél lukt om op afzienbare tijd met bemoeizorg achter de voordeur te komen bij het gezin van Ali (doordat bureaucratische beperkingen dit proces in dit geval niet onnodig vertragen). In het gunstige geval komt ondersteuning dan op gang op basis van een goede probleemanalyse en individueel, vraaggericht maatwerk: Ali heeft hulp nodig met zichzelf (financiën, schulden, verslaving, gedragsproblematiek en beperkingen), met zijn gezin, met een opleiding, werk of zinvolle vrije tijdsbesteding, en met gezondheidsproblematiek (waaronder bijvoorbeeld ook sport). Op basis van al deze problemen ontstaat een gecombineerd hulpaanbod dat wordt samengesteld uit een reeds ingekocht aanbod bij diverse hulp- en zorgaanbieders anticiperend op veelvoorkomende variaties van dergelijke problematiek.

Ali's beleving van het gecombineerde hulpaanbod zal hoogstwaarschijnlijk gefragmenteerd zijn. Ali en zijn ouders moeten zich uiteindelijk verhouden tot diverse professionals van verschillende gespecialiseerde organisaties die allemaal met eigen protocollen, 'evidence based' methodieken en targets de grote hoeveelheid deelproblemen proberen te verhelpen. Tegelijkertijd wordt niet per definitie gelijk gekeken naar Ali's jongere broertjes. Als er daar eentje tussen zit die (later) ook probleemgedrag laat zien, dan komt weer een ander individueel traject op gang voor dat broertje. Dit betekent ook weer een hoeveelheid betrokken organisaties waartoe het gezin zich moet verhouden.

Laten we omwille van het positieve scenario toch veronderstellen dat op deze verwarrende wijze een belangrijk deel van Ali's problematiek enige vooruitgang laat zien binnen de daarvoor gestelde hulp- of zorgtermijn. Een deel van de praktische problematiek lijkt dan aantoonbaar te verbeteren: Ali zit in de schuldhelpverlening, volgt een agressietraining en is opnieuw ingeschreven voor praktijkonderwijs. Toch mist in die situatie waarschijnlijk nog iets wezenlijks in het aanbod. Het gaat om iets wat nodig is om echt te mogen rekenen op duurzame resultaten. En het gaat om iets wat Ali wel nog steeds op straat kan vinden tussen zijn 'verkeerde' vrienden en daar mogelijk zal blijven zoeken als hij het elders niet kan krijgen (met alle risico's op recidive van dien).

Ook hier gaat het om de behoefte aan een menselijk gevoel van *verbondenheid*. Binnen ons systeem van de integrale aanpak is Ali voor de ene professional namelijk vroegtijdig schoolverlater, voor de ander een verslavingsprobleem en voor weer een andere professional een cliënt met een verstandelijke beperking. Maar op straat tussen zijn soortgenoten had Ali geen gefragmenteerde identiteit als een hulpbehoevende jongere, een risicojongere of een probleemjongere. Ongeacht zijn hoeveelheid status op straat was hij tussen de andere jongens van de Snijdelwijk in ieder geval een *hele* jongen van de buurt (in

de betekenis van een volledig en volwaardig mens). Hij kreeg dat wat alle jeugd sterk nodig heeft en waar eigenlijk alle mensen behoefte aan hebben: het gevoel gezien te worden, erbij te horen en ertoe te doen. Als een jongen van een jeugdgroep uit de Snijdelwijk was hij dus iemand. Werken aan dat gevoel van verbondenheid met een sociale groep die een identiteit biedt van 'heelheid', acceptatie en erkenning, is iets wat absoluut onmisbaar is binnen een preventieve aanpak die uitgaat van toekomstbestendige resultaten in het voorkomen van delinquent gedrag en recidive. De beleving van verbondenheid met anderen maakt een perspectief voor jongeren aantrekkelijk en kan mogelijk het verschil maken tussen tegendraadse effecten en duurzame resultaten. Dit geldt dus ook voor de preventieve aanpak in de gemeente Alphen aan den Rijn met betrekking tot de problematische jeugdgroep in Boskoop.

Het werken aan een gevoel van verbondenheid in relatie tot de 'Marokkaanse' doelgroep in de Snijdelwijk komt terug in de onderzoeksbevindingen. In het volgende hoofdstuk worden die bevindingen uitgewerkt in aanbevelingen over 'wie werkt' naast 'wat werkt' binnen de integrale aanpak (professioneel én persoonlijk vakmanschap). Maar eerst worden hieronder de onderzoeksbevindingen gepresenteerd vanuit de overtuiging dat binnen een integrale aanpak van jeugdproblematiek sprake zou moeten zijn van verbondenheid tussen de partners.

4.2 Preventie en perspectief in de Snijdelwijk

De onderstaande presentatie van onderzoeksbevindingen is onderverdeeld in verschillende deelgebieden van het werkveld die in samenhang allemaal betrekking hebben op de preventieve poot van de integrale aanpak: (1) politie, (2) jeugdhulpverlening, (3) school, (4) werk, (5) woningbouw, (6) jongeren- en kinderwerk, en (7) sociale omgeving. Van deze onderwerpen worden jeugdhulpverlening en school naderhand nog verder toegelicht om enkele knelpunten wat betreft verbondenheid binnen het systeem nog inzichtelijker te maken. Die uitwerking is nadrukkelijk niet bedoeld om juist deze partijen in een negatief daglicht te plaatsen. De wijze waarop knelpunten in hun verhalen naar voren zijn gekomen, maakt juist inzichtelijk dat dergelijke punten gelden als exemplarisch voor ons systeem en waar organisaties van samenwerkende partijen binnen de integrale samenwerking tegenaan lopen. Na die voorbeelden wordt aan de hand van de bevindingen ten aanzien van het jongerenwerk en de sociale omgeving ten slotte iets gezegd over vruchtbare kansen die in de wijk aanwezig zijn om aan meer samenhang te werken binnen de gemeenschap in de Snijdelwijk en op termijn ook tussen de gesegregeerde delen van Boskoop.

Politie

Een bekend probleem in de Snijdelwijk is dat sinds het vertrek van de wijkagent – die nog redelijk goede contacten had met de oorspronkelijke LSD-groep en hun ouders – een veelheid aan wijkagenten in korte tijd de revue heeft gepasseerd in Boskoop. Dat voorheen zoveel wisselingen plaatsvonden heeft deels te maken gehad met de reorganisaties bij de Nationale Politie. Deels komt dit ook doordat weinig wijkagenten deze locatie aantrekkelijk vonden (zeker met een te beperkte capaciteit). De uitermate vijandige houding die de jeugd inmiddels heeft ontwikkeld ten aanzien van politieagenten (een enkele uitzondering

daargelaten), zal daarbij zeker niet hebben geholpen. Na enkele waarschuwingen en lichte maatregelen als gevolg van hun weerspannige gedrag (waaronder de bedreiging van een wijkagent), is de huidige jeugdgroep in de beleving van professionals te snel 'afgeschaald'. Hierdoor bleven zwaardere sancties uit. De echte raddraaiers in de groep kregen zo de kans zich op te stellen als 'ogenschijnlijk onaantastbaar'. Dit heeft een verdere impuls gegeven aan hun reeds uitdagende houding naar de politie. Vanuit de jeugd wordt een aantal legitimeringen aangedragen voor hun weerspannige houding, vooral ten aanzien van het vermeende onrecht dat zij vinden dat ze ervaren in Boskoop en binnen de overkoepelende samenleving. Met betrekking tot de politie spreken ze van een overdreven inzet op handhaving in hun wijk, daar waar de 'autochtone' jeugd in het andere deel van Boskoop in hun beleving meer overlast mag veroorzaken zonder consequenties (bijvoorbeeld wat betreft openbare dronkenschap). De verhoudingen tussen politie en jeugd zijn in ieder geval goed scheef gegroeid in de afgelopen jaren, met uitzondering van een wijkagent die in korte tijd op bijzondere wijze wel de verbinding wist te maken met een aantal jongeren en hun gezinnen. Helaas is ook deze wijkagent weer een andere functie gaan bekleden binnen de politie en is die verbindende ontwikkeling van korte duur geweest. Gelukkig zijn tijdens de onderzoeksperiode twee permanente wijkagenten aangesteld. Zij hebben duidelijk gemaakt te willen werken aan het opbouwen van een duurzame verbinding met de jeugd en hun gezinnen en zien dit als een belangrijk onderdeel van hun taakopvatting als wijkagent. De inzet van dergelijke wijkagenten is een stap in de goede richting als het gaat om het overbruggen van de afstand tussen autoriteiten en de jeugdgroep. Met het oog op de benodigde continuïteit kunnen zij op termijn hopelijk geruime tijd een consistente rol bekleden als gezaghebbende en oprecht betrokken professionals in de sociale omgeving van de jeugd en hun families (net als dat vroeger meer het geval was).

Jeugdhulpverlening

Wat betreft jeugdgezondheidszorg en de specialistische jeugdhulpverlening beamen alle respondenten dat de organisaties van de Jeugd en Gezinsteam (JGT) nog niet voldoende achter de voordeur zijn gekomen bij de (voor iedereen) bekende multiprobleemgezinnen. Dit is deels het gevolg van reorganisaties en nieuwe aanbestedingen die hebben gezorgd voor onzekerheid en verwarring onder de professionals in hun samenwerkingsverband. Desalniettemin is het uitgangspunt binnen het JGT Boskoop dat een aantal deskundigen uit verschillende organisaties intensief samenwerken (Cardea, Inzowijs, Curium, Gemiva SVG-groep, GGD Hollandsmidden, Ipse de Bruggen, Kwadraad, MEE, 's Heeren Loo, Rivierduinen, Humanitas, Vodiservice, Kom erbij etc.). Het doel van het JGT is daarmee om snel en persoonlijk ondersteuning te bieden bij vragen of problemen met betrekking tot gezondheid (obesitas), opvoeding of gedragsproblematiek, stoornissen en beperkingen. Jongeren en ouders of verzorgers dienen echter wel zélf contact leggen met het JGT. Dat kan via de website, telefonisch, via de huisarts, via de jeugdgezondheidszorg bij het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG), of via organisaties als de kinderopvang of sportverenigingen. Daadwerkelijke hulpverlening komt dus in de eerste plaats pas op gang als men ook zélf een hulpvraag formuleert. Die vraag wordt dan samen met de JGT-medewerker besproken om deze vervolgens op te pakken in samenwerking met het team van de Jeugd- en Gezinswerkers van het JGT. Om jongeren en hun ouders/verzorgers in Boskoop optimaal gebruik te laten maken van het aanwezige zorgaanbod in Alphen aan den Rijn ontstaat snel

de situatie dat meerdere hulpverleners actief zijn in een gezin. Vanuit betrokkenheid en het adagium 'doen wat nodig is', coördineert één van de hulpverleners het '1 Gezin 1 Plan'. Als voornaamste contactpersoon blijft deze hulpverlener verbonden aan een jongere en het gezin tot die weer op eigen kracht verder kunnen. Ondanks alle gezamenlijke inspanningen en afspraken lukt het echter niet altijd om dat ene plan op die manier ook goed uit te voeren. De respondenten in dit onderzoek geven aan dat deze opzet tot nu toe in de Snijdelwijk in ieder geval nog onvoldoende van de grond is gekomen. Dit wordt door sommige andere partners negatief geïnterpreteerd als een vorm van 'wegkijken'. Een andere school wijt dit juist aan de beperkingen van ons systeem, waardoor zij het gevoel hebben dat ze niet snel genoeg adequate hulpverlening voor hun jeugd op gang kunnen krijgen. Naast mogelijke bureaucratische barrières kunnen ouders zelf dwars gaan liggen. Meer van dit soort knelpunten komen straks uitgebreider aan bod in het uitgewerkte voorbeeld van zorg en school. In die moeilijke samenwerkings- en afstemmingsgevallen kan in de nabije toekomst gebruik worden gemaakt van een jeugdregisseur van de gemeente. Daarnaast is het zaak voor goede hulpverlening in de Snijdelwijk een outreachend en vraaggericht karakter te bewaken. Zowel de bejegening van jongeren en hun gezinnen als de relationele vaardigheden van professionals die nodig zijn om een goede werkalliantie op te bouwen, kunnen wellicht verder worden ontwikkeld in samenwerking met jongerenwerkers en sleutelfiguren die wel al het vertrouwen genieten van de betrokkenen.

School

De scholen die relevant zijn voor de Snijdelwijkgroep liggen in Boskoop én in Waddinxveen. De middelbare school in Boskoop die betrokken is bij dit onderzoek, kent geen kritieke massa van probleemjeugd uit de Snijdelwijk (slechts enkele leden van de bekende families zitten op school en doen het daar redelijk goed). Straatgedrag van jongeren uit die populatie is binnen het domein van deze school dan ook geen prangende kwestie. Wel geeft deze school aan dat men de recente samenwerking met de gemeente op het gebied van de probleemgroep uit de Snijdelwijk op prijs stelt. Nu weten de medewerkers veel meer weer van wat speelt in Boskoop en vooral bij wie men kan aankloppen voor bepaalde zaken mochten die gaan spelen. De samenwerking op het gebied van zorg- en hulpverlening blijft echter problematisch, onder meer door de regelgeving en de toeleiding naar zorg. De middelbare school in Waddinxveen waar veel meer van de risicojeugd uit Boskoop voortgezet onderwijs volgt, ervaart dat probleem minder. In deze gemeente kan men vanuit school zonder zo'n beschikking overgaan tot laagdrempelige zorg en hulpverlening via inzet van de zorgcoördinator en medewerkers van Jeugd Ondersteuning op School (JOS). Het probleem hier is echter dat op dit vlak weer onvoldoende wordt samengewerkt tussen de gemeenten Waddinxveen en Alphen aan den Rijn. Zo ontstaat de kromme situatie dat leerlingen uit Boskoop die in Waddinxveen op school zitten wel langs deze weg kunnen worden bereikt, maar dat die mogelijkheden omgekeerd voor leerlingen uit Waddinxveen op scholen in Boskoop niet aanwezig zijn. Dergelijke barrières brengen hulpverlening moeizaam op gang. Daarnaast is ook gesproken over (basis)scholen die schijnbaar moeite zouden hebben om zorgwekkende signalen en informatie over wat op die school gebeurt rondom deze doelgroep, te delen met professionele partners. Mochten scholen inderdaad moeite hebben om signalen op te vangen en te delen binnen een integrale aanpak, dan is zoiets uiteraard onwenselijk. Het tijdig signaleren van probleemgedrag vormt de school bij uitstek

een belangrijk deel van de frontlinie om te kunnen doorpakken. Als in een ideale integrale aanpak hier in een vroeg stadium signalen worden genoteerd, gedeeld en opgepakt door partners, is een flinke slag te slaan in het voorkomen van een nieuwe generatie probleemjeugd. Maar zonder die activiteiten aan de frontlinie blijft het wachten tot een jongere bij de politie in beeld komt en dan is het vaak te laat (of op zijn minst veel moeilijker en kostbaarder) om het tij te keren. Om te verklaren dat scholen zich terughoudend kunnen opstellen of soms slechts het hoognodige melden, dragen respondenten diverse redenen aan. Scholen kunnen bang zijn voor hun reputatie: van de gehele school of van docenten als weinig 'pedagogisch wendbaar', 'handelingsverlegen' of niet 'cultuur sensitief'. Ook kunnen scholen vrezen voor de veiligheid van hun docenten omdat familieleden verhaal komen halen. Weer andere verklaringen zijn dat scholen slechte ervaringen hebben opgedaan met partners die onvoldoende doorpakken op de signalen (en niet terugkoppelen) of met ouders die na een Veilig Thuis-melding hun kinderen van school halen (waardoor het probleem zich van voor af aan elders zal voortzetten). Een aantal van deze zaken komt ook terug in de uitwerking van knelpunten in hulpverlening en op school verderop in dit hoofdstuk. Duidelijk is in ieder geval dat de school pas een goede rol binnen de integrale aanpak kan oppakken als zij wordt gezien als een volwaardige partner (dus niet alleen wordt gekeken naar leerplicht, maar de school zelf ook echt wordt betrokken). Dit betekent bijzondere aandacht voor het verbeteren van aansluiting bij de zorg en hulpverlening, het wegnemen van obstakels die tijdig signaleren in de weg staan, en steun vanuit de gemeentelijke regie waardoor school ook meer kan delen met externe partners op basis van vertrouwen.

Werk

Zoals in het vorige hoofdstuk al is aangestipt is de werkloosheid onder de jeugd hoog. De economische ontwikkelingen in Boskoop hebben niet positief uitgepakt voor de gemeenschap waar de doelgroep uit voortkomt. In dit onderzoek is niet duidelijk naar voren gekomen in hoeverre er nu initiatieven van de grond komen om de risicojongeren uit de Snijdelwijk – sommigen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt – actief richting werk te begeleiden. Mochten die initiatieven er al zijn of nog komen, is het van belang daarbij een realistisch uitgangspunt te hanteren. Een aantal van deze jongeren zal veel (stevige en betrokken) persoonlijke begeleiding nodig hebben en ruimte moeten krijgen om fouten te maken: "een schop onder je hol en een aai over je bol" (om met doorgewinterde werkmeesters te spreken). De overgang van het straatleven naar het reguliere arbeidsleven is enorm groot voor jonge mensen die naast vakkennis en werkervaring, ook bepaalde basiscompetenties missen. Daarbij moet men denken aan op tijd zijn, afspraken nakomen, aangepast gedrag vertonen en doen wat je wordt opgedragen door een hiërarchisch leidinggevende. Daarnaast zullen ze moeten leren omgaan met gecompliceerde gevoelens zoals de angst voor faalervaringen in een sociale omgeving die ze associëren met afkeuring (discriminatie), ridiculisering en uitsluiting. Dit uitdagende proces voor de 'Marokkaanse' jongeren uit de Snijdelwijk gaat zich afspelen in een hedendaagse realiteit van de arbeidsmarkt. Ook allochtone jongeren met een hbo- of we-diploma worden daar niet gemakkelijk in de gelegenheid gesteld een plek van betekenis in te nemen binnen de Nederlandse samenleving. De bitterheid van een achterblijvende allochtone voorhoede die dacht goed toegerust te zijn binnen de veeleisende arbeidsmarkt, sijpelt door naar de lagen daaronder via nieuwsberichten en van mond op mond. Aan het vastlopen van de (hoger)

opgeleide jongeren in hun omgeving kunnen de kwetsbare jongeren in de Snijdelwijk extra motivatie ontleen om vast te houden aan hun ongezonde overtuigingen, in een slachtofferrol te kruipen en geen serieuze poging te doen aansluiting te vinden bij de samenleving. Zo hoeven ze geen faalervaringen te riskeren op de arbeidsmarkt en voelen ze zich gelegitimeerd om terug te grijpen op wat ze kennen uit het straatleven: snel geld proberen te maken door middel van criminaliteit. Dergelijke jongeren kunnen bereiken en begeleiden in een ingewikkeld proces van duurzame vooruitgang om het toch wel te proberen op de reguliere onderwijs- en arbeidsmarkt (met vallen en opstaan), vraagt bijzonder veel van professionals en aanvullende competenties als affiniteit met de doelgroep en een zekere (straat)cultuursensitiviteit. Om deze doelgroep een betere toegang te verschaffen tot de arbeidsmarkt is een passend (serieus en vraaggericht) werkaanbod nodig, contact met ondernemers en potentiële werkgevers die de inzet van deze doelgroep zien als een vorm van maatschappelijk investeren, en bovendien intensieve en langdurige begeleiding waar nodig (ook om zorgen van werkgevers weg te nemen die per slot van rekening geen jongerenwerkers of hulpverleners zijn).

Woningbouw

De woningcorporatie neemt doorgaans geen centrale plek binnen een integrale aanpak (als officiële partner in een casuïstiek overleg bijvoorbeeld), maar kan juist een belangrijke partner zijn. Voor de woningbouw is een gemotiveerde rol weggelegd in de aanpak vanwege de grote belangen van de corporatie als 'probleemeigenaar': kosten van schade aan gebouwen, onveiligheidsgevoelens van hun andere klanten en het dalen van de waarde van vastgoed. Het contract van de woningcorporatie met de gezinnen als huurders, maakt dat zij een partij zijn die op basis van dat contract regels kan handhaven en sancties kan opleggen. In die zin kan de corporatie een bijdrage leveren aan de repressieve aanpak van een aantal gezinnen. Vanwege de belangen van de woningbouwcorporatie wil deze mogelijk ook een bijdrage leveren aan de preventieve maatregelen die moeten leiden tot de beoogde duurzame vooruitgang. Daarvoor is een belangrijke rol weggelegd voor de sociaal beheerder die als dagelijkse vertegenwoordiger veel contact heeft met de gezinnen en sommige van hen ook al lang en goed kent. De relatie met de huidige jeugdgroep is helaas niet zo prettig of gemakkelijk als vroeger (net als de relatie met de politie). De beheerder is nu minder goed in staat om de jeugd aan te spreken en er is geen sprake meer van gezamenlijke activiteiten zoals enkele jaren geleden. De verhoudingen zijn zo verschoven dat de jeugd zich zelfs een intimiderende houding aanmeet ten opzichte van de beheerder. Die heeft daarnaast – tegen zijn zin en noodgedwongen – maatregelen moeten treffen zoals cameratoezicht. Wat dit laatste punt extra frustrerend heeft gemaakt in de beleving van de beheerder, is dat wanneer die ongewenste maatregel wel duidelijke beelden heeft opgeleverd van ernstig vandalisme (jongens van de jeugdgroep die met zwaar, illegaal vuurwerk brievenbussen opblazen), deze zaak is geseponneerd door de rechter. Dit laatste sluit aan bij de beleving van de politie en burgers dat deze jongeren nooit echt de consequenties ervaren van hun handelen. De jongeren stuiten daardoor niet alleen onvoldoende op grenzen, maar ze missen ook het soort gedragscorrecties vanuit een vorm van betrokkenheid: oudere mensen op basis van ervaring en oprecht medeleven die de moeite nemen om een jongere en het gezin uit te leggen waar dit alles toe kan leiden. Daar staat tegenover dat recente ontwikkelingen binnen het jongerenwerk (bijvoorbeeld rondom oud en nieuw) laten zien dat

de samenwerking met de woningbouwcorporatie heel vruchtbaar is en herstel van een goede relatie van jeugd met de beheerder ook zeker tot de mogelijkheden behoort. Een goede rol van de woningbouwcorporatie ligt dus naast het aansluiten bij de repressieve kant van de aanpak (handhaving), ook aan de preventieve kant. Daarbij gaat het om werken aan herstel van vertrouwen onder de jeugd, het overbruggen van de sociale afstand, en een uitgesproken inzet op relaties met aanspreekbare lokale figuren op strategische plekken in het sociale leven van de Snijdelwijk (onder meer via de huidige jongerenwerkers en andere sleutelfiguren).

Jongerenwerk

Medewerkers van Stichting Streetlive TV en Jeugd en Jongerenwerk Midden Holland (binnen hun samenwerkingsverband BOOST) beschikken over een beperkt aantal werkuren in de week om ambulant jongerenwerk aan te bieden. Aan het begin van de onderzoeksperiode blijkt de omvang van hun outreachende werk zich te beperken tot rondlopen op straat in de Snijdelwijk en jongeren aanspreken voor een praatje. De beleving onder de lokale jeugd is dat voor hen geen echte jongerenwerkactiviteiten bestaan en dat zij het vooral onderling op straat moeten uitzoeken (of op een sportvereniging áls hun ouders die kunnen bekostigen). In die periode kunnen de jongerenwerkers vanuit BOOST de jongeren niet veel concreets aanbieden of ze echt ergens bij betrekken. Op een gegeven moment ontstaat echter enige ruimte voor wat voetbalactiviteiten en neemt Stichting Streetlive TV ook een jongerenwerker aan die bekend en gezaghebbend is in de buurt (zelf deels opgegroeid in Boskoop). Met die beginnende activiteiten en versterking begint voorzichtig een ontwikkeling op gang te komen waarbij jongeren (verdeeld in twee leeftijdsgroepen van jongens en een meidengroep) op een paar avonden in de week meer activiteiten krijgen aangeboden in De Plataan. Die ontwikkeling heeft de nodige voeten in de aarde. Het vertrouwen van de jongeren moet worden herwonnen na jaren van teleurstelling (vooral ook omdat deze eerste activiteiten samenvallen met enkele repressieve justitiële acties, zoals invallen bij een aantal gezinnen in de Snijdelwijk). Daarnaast moet het wantrouwen worden weggenomen bij de gevestigde 'autochtone' gebruikers van De Plataan. Die slaan met argusogen en zichtbaar ongemak de komst van deze groep nieuwkomers gade. Het moet gezegd dat de jongerenwerkers hierin een dubbele strijd leveren die in de eerste weken enkele vruchten lijkt af te werpen: zowel wat betreft een toename van vertrouwen onder jongeren richting het jongerenwerk, als qua afname van wantrouwen bij enkele gevestigde gebruikers van De Plataan. Het gaat vaak om ogenschijnlijk kleine zaken zoals een positieve opmerking van een jongere ("jullie komen tenminste je afspraken na"), een gebaar tussen de jeugd en de jongerenwerkers (knuffelen bij begroeting en afscheid), een steunbetuiging van een bekende buurtbewoner ("jullie doen echt goede dingen, als jullie me nodig hebben...") of een prettig verlopen interactie tussen de 'Marokkaanse' jongeren en 'autochtone' bezoekers of beheerders van De Plataan. Maar deze kleine dingen leiden hopelijk op termijn tot grote en tijdsbestendige resultaten. Die ontwikkeling vraagt professionals die door de jongeren worden beleefd als 'echt', oprecht betrokken en gezaghebbend. Deze professionals dienen de jongeren outreachend en vraaggericht te betrekken bij aansprekende activiteiten, waarmee zij de deur openen voor de toeleiding naar opleiding of werk of de aanpak van andere problematiek, onder meer door de inzet van professionele partners in de aanpak (experts op het gebied van gezondheid, opvoeding,

vervreemding van ouders). Op die wijze perspectief kunnen bieden vraagt logischerwijs idealiter om een eigen ruimte die de jongeren ook zien als 'eigen' aan de buurt. Daarbij mag het ervaren van verantwoordelijke gevoelens van eigenaarschap niet ontbreken en dienen jongerenwerkers met gezag te sturen op een 'voor wat hoort wat'-relatie. Naast sport en spel betekent dat ook voldoende activiteiten waarbij de jeugd zich dienstbaar opstelt voor de gemeenschap en van betekenis is voor de buurt als preventieteam of hulpploeg. En voldoende activiteiten waarmee de jongeren naast 'chillen' ook 'skillen': werken aan hun vaardigheden voor de toekomst.

Tienerwerk

Naast de professionele inzet vanuit BOOST voor de (risico)jeugd uit de Snijdelwijk wordt een aantal activiteiten voor tieners aangeboden in The Cube (de voormalige Tunnel) voor een jongere doelgroep. Stichting Max hanteert daarbij een duidelijke visie. In hun optiek richt het beleid zich vaak teveel op de curatieve kant van de jeugdproblematiek: de uitvallers van de samenleving die om diverse redenen op grote afstand staan van de onderwijs- en de arbeidsmarkt. Het doel van Stichting Max is dan ook om juist aan de preventieve kant van doorslaggevende betekenis te zijn, bijvoorbeeld door kinderactiviteiten te organiseren in The Cube (kinderdisco etc.). Zoals al is beschreven is deze locatie in Boskoop echter niet zonder geschiedenis. Ondanks de resultaten die zij nu met hun eigen doelgroep weten te bereiken en de preventieve werking die in deze werkzaamheden centraal staat, staat die geschiedenis nog enigszins in de weg. In de eerste plaats ziet een deel van de oude garde The Cube nog als 'hun' honk. Dat maakt het uitdagend om nu al de nadruk te leggen op activiteiten voor de nieuwe generatie. In de tweede plaats blijft The Cube vooralsnog het jongerencentrum voor de autochtone Boskoopse jeugd. De jeugd van de Cube – vooral de oudere garde – wil vooralsnog niks te maken hebben met 'Marokkanen'. En de kinderen van de Snijdelwijk lijken zich ook nog niet welkom te voelen, nog los van het aanbod dat hen wellicht niet aanspreekt. Deze situatie maakt de overkoepelende wens van Stichting Max – in de preventieve aanpak heel Boskoop kunnen bedienen en verbinden – in dit stadium lastig. Uiteindelijk zou het uiteraard heel mooi zijn als hun aanbod voor de jongere doelgroep ook zou worden benut door de jonge aanwas van de Snijdelwijk. Maar op dit moment lijkt het dat een aanbod beter binnen het verband van Stichting Streetlive en Jongerenwerk Midden Holland een plek kan krijgen. Uiteraard blijft die verbinding tussen autochtoon en allochtoon als een geheel van Boskoopse jeugd een belangrijke stip op de horizon. Zodra op termijn de ruimte en het animo ontstaat voor gezamenlijke activiteiten, is dat ook zeer wenselijk.

Sociale omgeving

Ten slotte is het zaak om iets te zeggen over de sociale omgeving in dit deel van Boskoop. Het spreekt voor zich dat een groot deel van de Marokkaanse bewoners in Boskoop, de moskee als hoofdzakelijk bindmiddel ziet van hun islamitische gemeenschap. Navraag wijst uit dat de moskee momenteel enigszins verdeeld is. Bijzonder genoeg staat de moskee te boek als vrij traditioneel, terwijl het bestuur gemiddeld uit wat jongere leden is opgebouwd. Binnen de moskee zijn ook diverse groepen aan te wijzen, waaronder ook een meer moderne jongere laag. Tijdens het onderzoek is niet heel nauwkeurig gekeken naar de

dynamiek binnen de moskee. Wel is duidelijk geworden dat de verhoudingen met de gemeente gespannen zijn geweest na een incident met een (potentiële) haat-imam rondom de opening waardoor veel negatieve media-aandacht is gegenereerd. Ook is duidelijk dat ondanks de onderlinge verdeeldheid, de moskee voor de lokale islamitische bevolking wel hún moskee is. Als partner binnen de integrale aanpak van jeugd (bijvoorbeeld op het gebied van opvoeding, onderwijs, de inzet van buurtbewoners en het jongerenwerk), zou een moskee in theorie een geschikte partner kunnen vormen als wijkorgaan. Maar om daar echt stappen in te gaan zetten in de huidige situatie in Boskoop, moet eerst het wederzijds vertrouwen wat meer groeien en inzicht ontstaan in de dynamiek binnen de moskee. Wel is duidelijk dat de wijk de nodige sleutelfiguren en rolmodellen rijk is die van invloed zijn op bewoners los van hun positie ten opzichte van de moskee. In het verleden is ook geëxperimenteerd met een soort rolmodel-achtige initiatieven vanuit zulke sleutelfiguren, bijvoorbeeld met de sportactiviteiten vanuit het initiatief 'Gouwe Interactie' in 2010. Helaas bleven duurzame resultaten uit vanwege een gebrek aan betrokkenheid van ouders, het tekort aan informeel gezag van de rolmodellen onder de raddraaiers van de wijk en het ontbreken van steun binnen een meer integraal plan van aanpak. Desalniettemin hebben zich in dit onderzoek voldoende kansen op dit vlak geopenbaard, waarover straks meer wordt gezegd aan het einde van dit hoofdstuk. Maar voordat die mogelijkheden verder worden toegelicht, is het van belang een realistische context te scheppen door enkele huidige knelpunten wat uitgebreider te bespreken.

4.3 Knelpunten in hulpverlening en op school

In deze paragraaf wordt een aantal knelpunten verder uitgewerkt waarvan respondenten menen dat deze een succesvolle aanpak nu nog teveel in de weg staan. Zulke belemmerende factoren komt men onder meer tegen in de samenwerking tussen jeugdhulpverlening en school. Hierboven is al beschreven dat (geestelijke) gezondheidszorg en pedagogische hulpverlening binnen de (multiprobleem)gezinnen van de Snijdelwijk die dat nodig hebben, onvoldoende van de grond is gekomen. De reden dat hulpverleners niet goed binnenkomen bij de gezinnen is volgens de respondenten in eerste instantie te wijten aan het feit dat de gezinnen zelf een hulpvraag moeten formuleren en blijkbaar niet uit zichzelf naar een Jeugd en Gezinsteam toekomen. Externe partijen zouden dan vervolgens aan zet zijn om door middel van officiële zorgmeldingen alsnog een vorm van 'bemoeizorg' op gang te brengen. Iedereen kan in principe zo'n melding doen (school, leerplicht of zelfs een buurman), maar de partijen zouden onderling niet helder en eenduidig afstemmen wie strategisch gezien in een bepaald geval het handigste die melding kan maken en op basis van welke zorgwekkende signalen. In zo'n situatie komt hulpverlening niet op gang en neemt niemand de verantwoording op zich. Los van de bureaucratische en organisatorische beperkingen is een vraag die daarbij op tafel is gekomen of binnen organisaties de juiste expertise aanwezig is, goed genoeg wordt samengewerkt en mogelijk ook sprake is van belemmerende overtuigingen ten aanzien van de doelgroep. Dit laatste verwijst naar de benodigde affiniteit die professionals in huis dienen te hebben om daadwerkelijk vanuit verbinding en betrokkenheid dergelijke 'Marokkaanse' gezinnen uit een houding van onwil, schaamte en weerstand te halen en een goede werkrelatie ('werkalliantie') op te bouwen met deze doelgroep van cliënten.

In het bespreken van die moeilijke situatie met respondenten komen verschillende zaken naar boven. In de eerste plaats is met betrekking tot het onderwijs gesproken over het huidige onderwijssysteem en een mentaliteit in de publieke sector die vooral concurrentie en competitie in de hand lijkt te werken. Een voorbeeld dat wordt gegeven is het willen vermijden van 'schoolhoppen': het bovengemiddeld vaak wisselen van school. Steeds weer op een nieuwe school starten is slecht voor de ontwikkeling van kinderen. Ze missen dan lesstof en moeten zich opnieuw manifesteren in een sociale groep (o.a. vrienden maken). Wetenschappelijk onderzoek wijst ook uit dat kinderen die 'schoolhoppen' vaker lijden aan verlatingsangst. Toch gebeurt het, ook in Boskoop, om redenen anders dan een verhuizing. Ouders halen hun kind van school uit eigen onvrede over de gang van zaken, bijvoorbeeld vanwege een naar hun smaak te grote bemoeienis met de thuissituatie. Een concreet voorbeeld daarvan kan zijn dat een kind een IQ-test moet doen, bijvoorbeeld in relatie tot het vermoeden van een licht verstandelijke beperking, of omdat de school hulpverlening heeft ingeschakeld via een Veilig Thuis-melding. In het geval van Boskoop kan deze onvrede verder worden aangewakkerd wanneer gezaghebbende sleutelfiguren vanuit het traditionele deel van de islamitische gemeenschap signalen afgeven ten nadele van een bepaalde school. Dit signaal houdt in dat een specifieke school een sterk verwesterende invloed zou hebben die een gewenste islamitische vorming van hun kinderen in de weg zou staan.

Deze onvrede op basis van ervaringen en beeldvorming kan tegenwoordig eerder tot 'schoolhoppen' leiden vanwege de hedendaagse concurrentie onder de lokale scholen. Voorheen was in het onderwijsveld sprake van een 'gentleman's agreement' dat men er alles aan doet om een kind op een school te houden. De school nam dan contact op met de oude school als een nieuw kind zich aanmeldde en stuurde dat kind terug als er geen gegronde reden was om van school te wisselen. Omdat nu eerder sprake is van onderlinge concurrentie om leerlingenaantallen is die samenwerkingsvorm minder gangbaar geworden. Scholen doen nu vaker beloften om zoveel mogelijk leerlingen te trekken en ze gaan het 'schoolhoppen' minder tegen. Als samenwerking tussen directeuren, schoolbesturen en de gemeente op dit gebied te wensen overlaat, is het lastig om kinderen op school te houden. Ouders zijn vrij om een andere school te kiezen.

Naast het schoolhoppen is in deze tijd ook het tijdig kunnen signaleren van jeugdproblematiek op scholen onder druk komen te staan. In de preventieve aanpak van overlast en jeugdcriminaliteit blijft tijdig signaleren en ingrijpen uiteraard van groot belang, dus ook binnen de jeugdproblematiek van Boskoop. De rol die onderwijzers op basis- en middelbare scholen spelen met betrekking tot het oppikken en uitzetten van zorgwekkende signalen is van cruciaal belang. In de praktijk van de scholen met jeugd uit de Snijdelwijk kan een zekere mate van terughoudendheid optreden om zulke signalen daadwerkelijk te delen binnen de school, met ouders of met professionele partners. Die schroom is goed te begrijpen. De andere kant van het verhaal is namelijk dat onderwijsdeskundigen, pedagogen en psychologen die op scholen werken, regelmatig de aandacht van politiek en media hebben gevestigd op overtredingen van privacyregels.

Sommige scholen zouden niet goed weten welke informatie ze wel en niet mogen delen over leerlingen. Ook niet ten aanzien van gevoelige onderwerpen als de zorg die een kind behoeft of de diagnose van een gedrags- of leerprobleem. Wanneer ouders onaangenaam verrast worden doordat informatie over hun kind is doorspeeld naar hulpverleners, andere scholen of zelfs andere ouders, kan dat leiden tot ernstige reputatieschade voor een school, maar ook grote financiële gevolgen hebben (de Autoriteit

Persoonsgegevens kan een boeten opleggen van maximaal € 820.000,- wegens privacy schendingen). Deze afschrikwekkende maatregelen moeten misstanden in de toekomst helpen voorkomen. Een bijkomstig effect is echter dat het groeiend bewustzijn van deze risico's en de negatieve consequenties van goede bedoelingen, een onderdeel zijn geworden van de reeds aanwezige 'handelingsverlegenheid' binnen de integrale aanpak van jeugdcriminaliteit. Zo sterk zelfs, dat ook respondenten in Boskoop de 'privacywetgeving' als een van de voornaamste barrières noemen in hun onderlinge samenwerking met betrekking tot zorg en hulpverlening.

Een voorname reden waarom een aantal zaken binnen de integrale aanpak – hier en op andere plekken – nog niet lopen zoals we zouden willen of zoals we op papier hebben afgesproken, is de achterliggende (én begrijpelijke) dynamiek van verantwoordingsdrang en handelingsverlegenheid, maar ook concurrentie. Door hoe we de publieke sector nu vormgeven is de algehele mentaliteit daarbinnen verschoven van samenwerken en een collectieve verantwoordelijkheid naar meer concurrentie onderling. In de publieke sector werkt die dynamiek vaker niet dan wel. Publieke zaken als onderwijs, zorg en de rechtstaat zijn nu eenmaal geen 'producten'. Daar waar het onderlinge en directe, menselijke contact van groot belang is, loopt marktwerking spaak. Zeker wanneer professionals en hun managers (wellicht onbewust en ongewild) een 'marktconforme' houding aannemen naar partnerorganisaties binnen de aanpak. Die houding lijkt uit te stralen: de prioriteiten van onze organisatie zijn (1) geen schade oplopen voor de organisatie, (2) onszelf profileren en (3) profiteren van onze inzet. Het onbesproken laten van deze begrijpelijke (maar wellicht onwenselijke) houding ondermijnt de noodzakelijke beleving van verbondenheid tussen de verschillende partners en stimuleert onderling wantrouwen. Die dynamiek onderstreept nogmaals de noodzaak van een stevige gemeentelijke regie binnen de aanpak als garantie voor samenhang en samenwerking. Die noodzakelijke gemeentelijke regie heeft zowel betrekking op de gehele integrale aanpak (bijvoorbeeld een ketenregisseur) als specifiek op zorg en hulpverlening (zoals een jeugdrechercheur).

Wanneer in onderzoeken aandacht wordt besteed aan 'klassieke' knelpunten van integraal jeugd- en veiligheidsbeleid blijven de inzichten soms wat oppervlakkig: de pijnpunten zouden zitten in logistieke problemen, een verschillende focus van organisaties (intensiteit, prioriteit), het niet snel kunnen schakelen door andere werktijden, en een gebrek aan continuïteit door personele wisselingen binnen organisaties.¹³ Soms gaat zo'n analyse iets dieper door nadrukkelijk te wijzen op botsende logica's (bijvoorbeeld binnen het veiligheidsdomein en in de zorg)¹⁴ of de grote kloof tussen de realiteit van frontlijnprofessionals op straat en beleidsmakers in hun bestuurskamers.¹⁵ Maar het meest prangende knelpunt binnen de integrale aanpak, zo ook in Boskoop, bevindt zich veelal nog teveel onder de waterlinie: een gebrek aan verbondenheid tussen partners in het bereiken van hun gemeenschappelijke doel. Deze 'onverbondenheid' gedijt bij het ontbreken van een gedeelde visie, een gebrek aan een stevige regie en onvoldoende mogelijkheden om echt door te pakken.

¹³ Eysink Smeets, M., E. Bervoets, E. m.m.v. Nap, J. (2011). *De onaantastbaren. De destructieve doorwerking van onaantastbaren in wijk en buurt*. Den Haag: Nicis Institute/Landelijke Expertisegroep Veiligheidspercepties i.s.m. Lokale Zaken.

¹⁴ Vos, J., Bakker, C., Hemert, B. van, & Wagenaar, H. (2013). *Onmogelijke levens, botsende logica's en eigenzinnige professionals*. Den Haag: Platform 31.

¹⁵ Moors, H. & Bervoets, E. (2013). *Frontlijnwerkers in de veiligheidszorg. Gevalstudies, patronen, analyse*. Den Haag: Boom Lemma.

Die 'onverbondenheid' in de onderlinge verhoudingen van betrokken partnerorganisaties binnen hun sociale krachtenveld biedt helaas ruimte aan negatieve interpretaties van goed bedoeld professioneel handelen door gedupeerde cliënten en hun familieleden. In de Snijdelwijk geven respondenten aan dat men binnen de integrale aanpak nu nog op grote achterstand staat als het gaat om het benodigde vertrouwen om goede werkrelaties op te bouwen in de gemeenschap, op straat en binnen de gezinnen. Er is veel wantrouwen tegenover het systeem en de achterliggende bedoelingen van professionals. In het bijzonder is sprake van veel weerstand tegenover politie en hulpverlening. Daarnaast zijn ook opmerkelijke lichtpuntjes aan te wijzen in de vorm van kansen die benut kunnen worden om dit tijt te keren.

4.4 Kansen in jongerenwerk en sociale omgeving

In de Snijdelwijk is in de beleving van betrokkenen de afgelopen jaren geen sprake geweest van echt jongerenwerk. Vanuit de moskee is een en ander georganiseerd, maar dat heeft om meerdere redenen nog geen zoden aan de dijk gezet. In afwachting van de verdere ontwikkeling van gezaghebbend, outreachend en vraaggericht jongerenwerk zoals dat nu vanuit BOOST wordt vormgegeven, leeft ondertussen ook de vraag wat verder vanuit de directe sociale omgeving zelf kan worden opgezet (in navolging van zoiets als de Gouwe Interactie). Het is algemeen bekend dat de nadruk op het werken vanuit sociale netwerkstrategieën (zoals 'burgerparticipatie' en 'eigen kracht') deels is ingegeven door de bezuinigingen in het sociale domein.¹⁶

Zoals eerder aangegeven is in de eerste plaats een specifiek type jongerenwerker nodig. Deze professional zou in staat moeten zijn om de doelgroep goed te bereiken, vertrouwen te winnen bij hun directe omgeving (waaronder ouders) en de zegen te krijgen van informele gezagsdragers in de wijk (sleutelfiguren die een rol van betekenis hebben in de gemeenschap via de moskee of vanwege hun persoonlijke reputatie in de buurt). Dit alles dient deze professional te bewerkstelligen in een situatie waarin hij of zij met argusogen wordt bekeken door (autochtone) burgers en wellicht ook sommige professionals (politie). De jongerenwerker gaat zich immers onder meer inzetten voor de 'raddraaiers' tegenover wie zij vooroordelen koesteren of met wie sommigen ook nog persoonlijk slechte ervaringen hebben. Die jongerenwerker dient tevens in staat te zijn vrij snel een relatie op te bouwen met lokale jeugd zodat hij of zij met enig gezag het (soms onstuimige) gedrag van deze

¹⁶ Daarnaast zou die werkwijze volgens ingewijden ook onderdeel zijn van een beoogde 'cultuuromslag' die moet leiden tot een betere en meer duurzame band tussen jongere en degene die hem direct begeleidt, ondersteunt of helpt. Daarbij rekent men vooral op een vrijwillige inzet van lokale, zelfredzame en gezaghebbende sleutelfiguren en rolmodellen die beschikken over een stevig sociaal netwerk. Die inzet van een soort 'vrijwillige jongerencoaches' moet dan meer continuïteit en nabijheid brengen in de relatie van jongeren met vertrouwenspersonen bij wie ze altijd kunnen aankloppen voor advies, hulp of gewoon wat gezelligheid. Zo'n lokaal leger van vrijwilligers wordt tijdelijk en op meer afstand gefaciliteerd door professionele jongerenwerkers, maatschappelijk werkers, jeugdhulpverleners en hun (interim)managers. Die 'doe-het-zelf'-filosofie beoogt niet alleen de rol en de betrokkenheid van deze betaalde professionals te veranderen. Het ouderwetse jongerencentrum – het honk als hangplek – zou daarmee ook terrein gaan verliezen. In de toekomstige professionele ondersteuning van de sleutelfiguren en de vrijwilligers komt de activiteit centraal te staan en niet de locatie. De bestaande situatie van de afgelopen maanden in Boskoop met een inzet van enkele uurtjes ambulante jongerenwerk zou bij deze zienswijze aansluiten. In het licht van de onderzoeksbevindingen en wat nodig is aan preventieve maatregelen in Boskoop is het maar zeer de vraag of deze strategie voldoende is om in Boskoop het verschil te maken.

straatjongens in goede banen kan leiden bij de eerste activiteiten. Zelfs dan nog zal er wel eens wat misgaan, waardoor deze jongerenwerker weer herstelwerk moet kunnen verrichten. En al die competenties zet deze professional in vanuit een achterstandspositie. In dat geval is het erg handig als iemand aan boord is die al een netwerk heeft in de wijk, een goede reputatie onder de lokale jeugd en hun gezinnen en bovendien nog goed kan samenwerken met partners vanuit het principe van de verbinding.

Het lichtpunt is dat inmiddels een aantal van dergelijke werkers is ingezet vanuit BOOST. Bijzondere aandacht gaat daarbij uit naar de medewerkers van Stichting Streetlive TV (die in de nacht met oud en nieuw met jongeren op straat hebben gesurveilleerd en hen ook opvingen in het kantoortje van de woningbouw). Een van deze twee jongerenwerkers is een Boskoopse bewoner van Marokkaanse-Nederlandse afkomst en die ervaring heeft opgedaan in het werken met rechtsgeoriënteerde autochtone groeperingen (in Zoetermeer). Hij is van werkgever gewisseld om een rol van betekenis te spelen in het opbouwen van serieus jongerenwerk in Boskoop. Daarnaast hebben ook de jongerenwerkers die al ambulant bezig waren (waaronder een medewerker van Jongerenwerk Midden Holland) voor zijn komst ook al een basis van sociaal contact met de doelgroep weten te creëren waarop kan worden doorgebouwd. Onder hen zit een zeer ervaren werker uit Gouda die vanwege zijn netwerk snel het fiat heeft weten te krijgen van sleutelfiguren in de wijk dat ze hem zullen steunen nu iets serieus van de grond lijkt te komen. Daarnaast hebben zich binnen de populatie van jongeren al aanstormende 'rolmodellen' aangemeld die graag willen helpen bij het opbouwen van jongerenwerk als onderdeel van de begeleiding die ze behoeven.

Deze bevindingen bieden unieke kansen, maar binnen een realiteit die deze kansen ook zeer broos maakt. Zo is nog geen vaste locatie vanuit waar kan worden gewerkt los van de uren die ze nu gebruik mogen maken van de ruimte in De Plataan. Als naast die verbinding met De Plataan een eigen locatie van de grond zou komen en het jongerenwerk de uren krijgt die nodig zijn om te bouwen (in samenwerking met partners onder een verbindende regie), dan zijn de mogelijkheden legio: de respondenten spreken in de eerste plaats over sport- en ontspanningsactiviteiten voor jongens én meiden om echt voet aan de grond te krijgen bij de jeugd en de omgeving. Verder vinden ze het van groot belang dat – op termijn – de banden met de politie worden aangehaald. Ook zijn ze voornemens om de Marokkaans-Nederlandse jongeren aan te sporen hun Nederlandse vrienden van school en sportverenigingen mee te nemen, en zo snel aan een meer gemengde sfeer te werken. De onderwerpen die de jongerenwerkers inhoudelijk op het programma willen krijgen zijn onder meer algemene zaken als werkverschaffing en zelfontplooiing, maar ook specifieke zaken als obesitas-problematiek, discriminatie en het stimuleren van liefdevolle aandacht binnen de opvoeding.

Uiteindelijk is het ook de visie van deze jongerenwerkers om de jeugd die zij hier aan zich binden te verbinden aan de rest van Boskoop en de huidige segregatie tussen allochtoon en autochtoon tegen te gaan. Maar realistisch gezien weten ze dat hier tijd voor nodig is en ruimte en geduld voor een proces vallen en opstaan. Hetzelfde geldt voor meer betrokkenheid van en steun door de moskee. Dat is nu wellicht nog niet een partij om direct te verbinden aan het initiatief, ondanks dat wel al sprake is van steuntoezeggingen en zelfs aansluiting (de Moskee overweegt zich open te stellen voor jeugd op zaterdag wanneer het jongerenwerk geen aanbod heeft). Wanneer de spanningen rondom de moskee zijn verminderd en beter bekend is wie binnen die interne dynamiek de juiste partners zijn, zullen zich waarschijnlijk meer vruchtbare mogelijkheden aandienen. Nu zijn binnen de

sociale omgeving in ieder geval al voldoende rolmodellen, sleutelfiguren en welwillende jongeren voor handen om een bescheiden start te maken. Wanneer de gemeente zou besluiten om de inzet van het jongerenwerk uit te breiden, is voor het opdrachtgeverschap van groot belang dat men de vraag om bijzonder vakmanschap voor ogen houdt bij de invulling van deze rol in de preventieve maatregelen.

4.5 Tussenstand: 10-0 achter...

Op basis van de bevindingen die in dit hoofdstuk zijn beschreven worden in het komende hoofdstuk de onderzoeksvragen beantwoord. Daarbij hoort een aantal adviezen voor de preventie binnen de integrale aanpak van jeugdproblematiek in de Snijdelwijk. Maar voordat we overgaan tot dit laatste deel van het verhaal, is het zaak nog even kort de eindstand op te maken om een realistisch beeld in het achterhoofd te houden. Het is van belang dat we niet gelijk al te hoge verwachtingen gaan koesteren en teveel van professionals verwachten op een te korte termijn (dus ook niet van de jongerenwerkers die vlak voor en na de jaarwisseling een klein wonder lijken te hebben verricht in het bereiken en betrekken van de doelgroep). Met te hoge verwachtingen zouden we uit het oog verliezen dat we nog op grote achterstand staan als het gaat om de uitgangssituatie vanuit waar zal moeten worden gewerkt. Die uitgangssituatie is nog steeds gekenmerkt door ingesloten segregatie binnen Boskoop, hardnekkige sociale achterstand in de Snijdelwijk en een aantal multiprobleemgezinnen (waar effectieve hulpverlening nog op gang moet komen).

Het huidige aanbod van zorg en welzijn komt niet aan, sluit of slaat niet aan bij de doelgroep van hulpbehoevenden. De zorg- en welzijnsorganisaties die voor handen zijn en de gepassioneerde professionals die daarbinnen werkzaam zijn, maar ook andere betrokken partijen uit de sociale omgeving die willen meewerken, bieden daarentegen kansen genoeg. Toch staan we op dit moment 10-0 achter als het gaat om onderling vertrouwen en verbondenheid. Dit is onder meer het gevolg van de zojuist beschreven knelpunten, maar ook omdat de ingewikkelde problematiek in de Snijdelwijk zich nu ruim twee decennia afspeelt binnen een sociale omgeving met enkele zeer ongunstige kenmerken:

- een sterk gepolariseerde 'wij-zij'-verhouding tussen oorspronkelijke, autochtone Boskopers en de allochtone nieuwkomers,
- een intern-verdeelde Marokkaans-Nederlandse gemeenschap die zich nog niet als geschikte partner heeft kunnen ontwikkelen binnen de integrale aanpak,
- geen aansprekend sociaal aanbod voor de 'Marokkaanse' jeugd van de Snijdelwijk
- weinig gebruik van eigen kracht in de wijk ondanks op zijn minst een klein aantal potentiële sleutelfiguren en positieve rolmodellen en
- weinig tot geen duurzaam rendement van incidentele preventieve initiatieven die wel kort van de grond zijn gekomen (rondom rolmodellen en voetbalactiviteiten).

Zoals zal blijken in het volgende hoofdstuk is voor eenieder binnen gemeente, politie, instellingen en in de gemeenschap een belangrijke rol weggelegd om gezamenlijk vanuit deze diepgewortelde achterstand weer vooruit te komen (en wellicht op termijn zelfs op een voorsprong). Deze conclusies leggen we langs de lat van geijkte principes en succesfactoren binnen de integrale aanpak van overlast en jeugdcriminaliteit. Op basis van wat we in theorie weten dat zou werken in de integrale aanpak, is zo te beredeneren of de gewenste

preventieve maatregelen momenteel in theorie aanwezig zijn, welke van die maatregelen verbetering behoeven in de praktijk, en welke maatregelen nog ontbreken. Zo biedt deze analyse een geïkt inzicht in de kansen en knelpunten die zijn aan te wijzen voor verbetering van preventieve maatregelen binnen de huidige situatie in Boskoop.

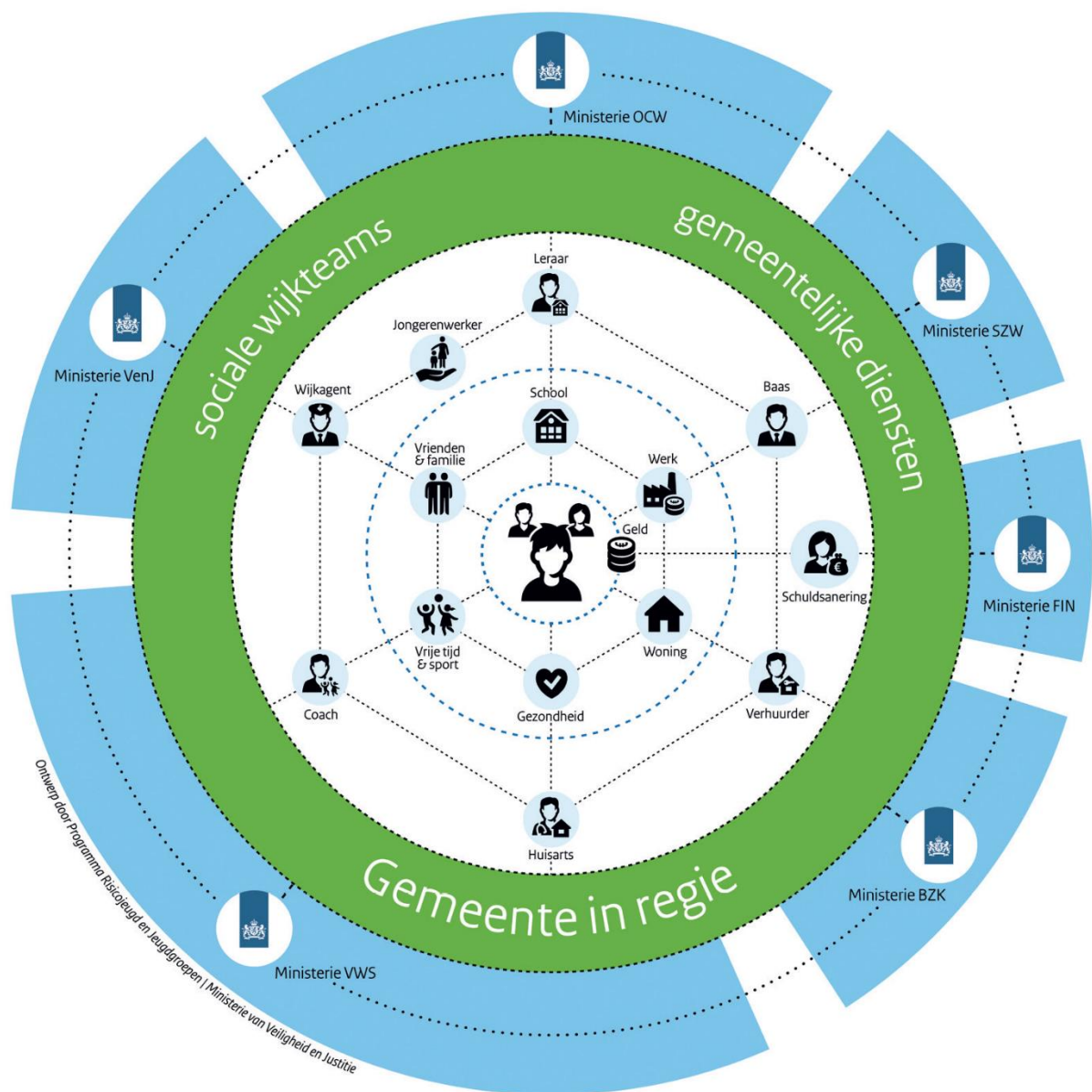
5. De goede dingen doen op de juiste manier

5.1 Preventie van theorie naar praktijk: 'wie werkt' en succesfactoren

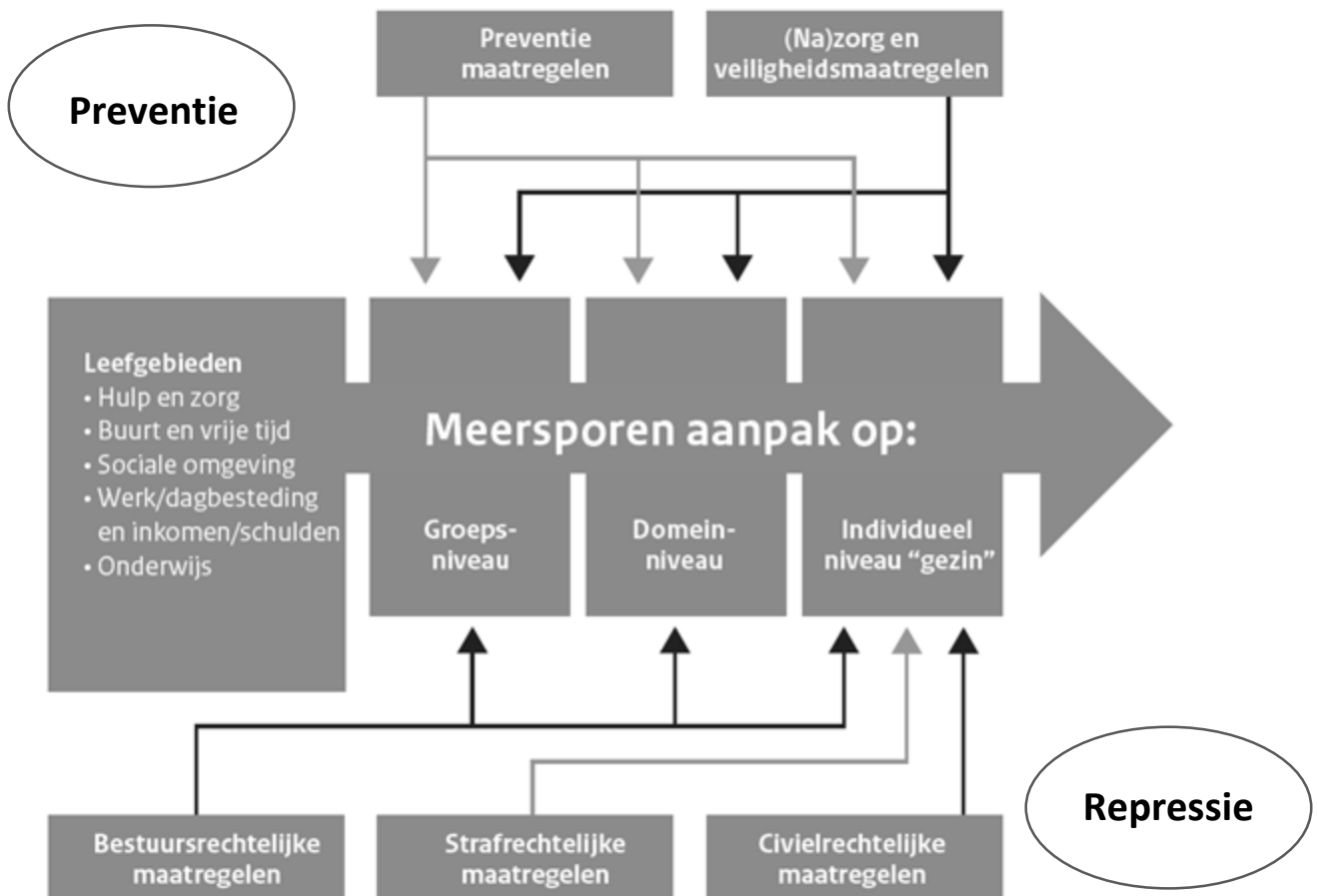
In het vorige hoofdstuk is de huidige situatie in Boskoop beschreven om te achterhalen wat voor mogelijkheden zich aandienen voor preventieve maatregelen binnen een brede, integrale aanpak van de Snijdelwijkgroep. Het startpunt was een visie op verbondenheid: zowel in de gemeentelijke regie binnen het systeem van betrokken partnerorganisaties, als met betrekking tot de uitvoerende professionals die een gevoel van verbondenheid weten te creëren in hun verhouding tot jongeren, hun gezinnen en de lokale gemeenschap. Vervolgens is apart aandacht besteed aan de verschillende deelgebieden van het werkveld die in samenhang de benodigde preventieve maatregelen tot stand dienen te brengen om op termijn een gemeenschappelijk doel te bereiken (met blijvende effecten). Ten slotte is een aantal knelpunten en kansen in de lokale situatie van Boskoop, uitgebreider toegelicht.

Samengenomen is daarmee de basis gelegd voor een antwoord op de onderzoeksvragen. Met behulp van de beschrijving kunnen we beredeneren welke preventieve maatregelen nodig zijn om vanuit een gedeelde visie en een gemeenschappelijk doel, een sterke gezamenlijke (integrale) aanpak te ontwikkelen met de benodigde nadruk op zorg en tijdig signaleren. Een stip op de horizon in die aanpak is het verminderen van de beleefde segregatie in Boskoop. Daarvoor zullen vele partijen op termijn hun rol dienen op te pakken (gemeenteambtenaren, welzijnswerkers, docenten, politieagenten, maar niet in de laatste plaats de burgers zelf). Op kortere termijn hebben de aanbevelingen voor preventieve maatregelen betrekking op het verminderen van sociale achterstand en een duurzame aanpak van multiprobleemgezinnen (waarin sprake is van intergenerationele overdracht van risicofactoren).

Een onderdeel van perspectief bieden is grenzen stellen aan ongewenst gedrag. Het is noodzakelijk dat politie en justitie zorgen dat straffen helpen om problemen te verminderen met als uitgangspunten vergelding, afschrikking en sociale genoegdoening (zowel voor slachtoffers als de omgeving van de slachtoffers waaronder de leeftijdsgenoten van de dader). Repressie (straf) dient echter te allen tijde te worden gecombineerd met preventie (zorg en tijdig signaleren). Idealiter krijgt dit in Boskoop de gestalte van outreachend en vraaggericht maatwerk in een goed afgestemde meersporenaanpak op groepsniveau, domeinniveau en individueel niveau (het gezin). De gemeente Alphen aan den Rijn dient hier vorm aan te geven in samenwerking met diverse betrokken zorg- en welzijnspartners (waaronder de professionele organisaties van het Jeugd- en Gezinsteam en van het samenwerkingsverband BOOST). Bij het ontwikkelen van duurzame preventieve maatregelen op het gebied van onderwijs, werk- en dagbesteding, inkomen en schulden, en de sociale omgeving, zijn meer lokale partners nodig: zoals scholen (leerplicht), werkgevers en ondernemers, de Dienst Werk en Inkomen (DWI), het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringenschuldhelpverlening (UWV), de woningbouwcorporatie Trifolium en wellicht ook sportverenigingen (en op termijn de moskee).

Hoe zo'n (complexe) integrale samenwerking eruit ziet, is hierboven schematisch weergegeven in een overzichtsplaatje (afkomstig uit de Baseline: de aanpak van problematische jeugdgroepen van het Ministerie van Veiligheid en Justitie, portefeuille Integrale aanpak Kindermishandeling en Jeugdgroepen). Met de samenwerking van de benodigde partners op domeinen als sociale zaken, onderwijs, werkgelegenheid en zorg, worden in theorie alle relevante risicofactoren van een jongere uit de Snijdelwijk (en zijn gezin) tegelijk aangepakt op meerdere fronten (leefgebieden). Ook deze meersporenaanpak op diverse leefgebieden is hieronder schematisch weer te geven om het achterliggende idee nog inzichtelijker te maken:

Vanuit eenieders professie weet men in principe wat ons te doen staat binnen dit schema voor de aanpak als het gaat om 'de goede dingen'. De belangrijkste vraag die hieronder echter uitgebreider zal worden beantwoord is hoe het preventieve deel van de integrale aanpak dat in theorie staat als een huis, ook daadwerkelijk kan worden gerealiseerd in de praktijk van Boskoop. Daarbij gaat het om het creëren van waarneembare en meetbare maatschappelijke effecten die weergeven dat een aansprekend toekomstperspectief voor risicojeugd ook echt heeft geholpen om delinquent gedrag te verminderen (en jongere generaties niet meer verder zullen uitvallen en afglijden richting criminaliteit). Bij het realiseren van zulke preventieve maatregelen gaat het dan niet alleen om wat de goede dingen zijn om te doen, in termen van: wat werkt? Het gaat vooral ook om hoe die goede dingen op de juiste manier kunnen worden gedaan, waarbij de nadruk veel sterker komt te liggen op: wie werkt?

Een integrale aanpak die in theorie werkt, werpt pas vruchten af als de goede dingen ook in de benodigde samenwerking en samenhang worden uitgevoerd. Dit betekent dat voor de lokale partners in Boskoop en in de overkoepelende gemeente Alphen aan den Rijn, nog belangrijke rollen zijn weggelegd. Het oppakken van hun rol bestaat in de eerste plaats uit blijven doen 'wat werkt' binnen eenieders vakgebied als het gaat om inhoudelijk vakmanschap en interventies (op basis van doorontwikkelde professionaliteit en voortschrijdend wetenschappelijk inzicht). Daarnaast betekent het dat wat al op papier is afgesproken ten aanzien van onderlinge samenwerking en samenhang, vaak beter kan worden nagekomen door middel van goed en regelmatig overleg onder duidelijke regie (korte lijntjes). Maar in het bijzonder betekent de invulling van die rol dat professionele

partners meer nadrukkelijke aandacht gaan besteden aan ‘wie werkt’. Dit betekent dat hun uitvoerende professionals in staat dienen te zijn ook echt op een verbindende wijze, in goede samenhang en afstemming samen te werken met partners van andere (soms concurrerende) instellingen. En voor sommige rollen is een nadruk op ‘wie werkt’ ook onmiskenbaar van belang vanwege de benodigde bijzondere competenties om écht de verbinding te maken met jongeren en hun gezinnen. Daarbij gaat het om zaken als authenticiteit en oprechte betrokkenheid, een vertrouwensband opbouwen onder lastige omstandigheden het doorzettingsvermogen hebben om op termijn (kleine) successen te boeken, en de wijsheid tonen om nooit loze beloften te doen die het vertrouwen in ons systeem (verder) ondermijnen.

Om goede preventieve maatregelen binnen de integrale aanpak op die juiste manier te kunnen realiseren, is het in beginsel daarom zaak om te voldoen aan drie basisvoorwaarden voor succes: (1) *de gemeentelijke regie stevig oppakken*, (2) *de informatiepositie versterken* en (3) *actief samenhang en afstemming bevorderen*. Hieronder worden deze drie voorwaarden verder uitgewerkt en toegelicht. Dit leidt tot een aantal aanbevelingen over verschillende rollen die opgepakt kunnen worden in de gezamenlijke aanpak vanuit een gedeelde visie op verbondenheid. Na die aanbevelingen wordt ten slotte kort ingegaan op verwachtingen wat betreft opbrengsten op de korte-, midden- en langere termijn.

5.2 De regierol oppakken

Het is belangrijk dat de gemeente stevig de regie oppakt binnen de integrale aanpak en dat daarbij nadrukkelijk aandacht uitgaat naar regisseren vanuit een gedeelde visie op verbondenheid. Hoe die stevige regie eruit komt te zien, is uiteraard een bestuurlijke kwestie die sterk afhankelijk is van middelen, mogelijkheden en het politieke krachtenveld. Om een aanbeveling te mogen doen ten aanzien van deze regie, wordt dan ook niet zozeer de functie beschreven, maar eerder de rol van de regisseur en competenties die daarbij horen. Daarvoor is inspiratie gehaald uit de gemeente Zoetermeer, waar een ‘Stadsmarshall’ op de beoogde verbindende wijze stevig de regie heeft opgepakt en duurzame successen heeft geboekt in de aanpak van een geprioriteerde ‘criminele jeugdgroep’ (de Buytenwegh-groep).¹⁷

Het regisseren van de integrale aanpak

De benodigde regie kan tot stand komen binnen een bestaande gemeentelijke rol of de vorm aannemen van een aparte functie, zoals de inzet van een topambtenaar in het genoemde voorbeeld van de Stadsmarshall van Zoetermeer. Van belang is dat de ambtenaar die deze rol inneemt in ieder geval werkt met voldoende *mandaat*. Hij of zij moet als een

¹⁷ Jong, J.D.A. de (2014). *Stedelijke problemen, sterke schouders. Naar een probleemgerichte aanpak van problematische (jeugd)groepen in Buytenwegh: Wegstapelplein*. Amsterdam/Den Haag/Zoetermeer: Rebond/Politie Haaglanden, Analyse en Research/Gemeente Zoetermeer, Directie Openbare Orde en Veiligheid. Smits, I., Duijneveldt, I. van, Reisen, K. van (2015). *Leren van Buytenwegh. Evaluatie intensivering toezicht en inzet Stadsmarshall*. Zoetermeer/Utrecht: Gemeente Zoetermeer, Afdeling Veiligheid, Vergunningen en Handhaving/Andersson Elffers Felix (AEF).

soort ‘verbindingsofficier’ van de gemeente kunnen waken over de samenwerking en samenhang binnen de integrale aanpak (werkend vanuit de gedeelde visie op verbondenheid, een heldere focus en resultaatgericht). Monitoren en kunnen ingrijpen in die aanpak horen ook bij die rol. In de gemeentelijke regierol verwijst ‘verbinding’ in de eerste plaats naar een integrale verbinding binnen de systeemwereld van de ketenaanpak (die vaak ten onrechte wordt verondersteld waardoor samenhang en samenwerking tekortschieten). In de tweede plaats verwijst de ‘verbinding’ ook naar de connectie tussen straat- en systeemwereld die ook vaak ontbreekt of broos is (door een te grote afstand tussen uitvoerende professionals en de bestuurskamers van hun organisaties of het stadhuis). Naast voldoende mandaat en verbindende competenties in de samenwerking en samenhang van de aanpak, is het ook zaak dat deze rol wordt bekleed door iemand die niet alleen politiek-bestuurlijk sensitief is, maar ook voldoende ‘streetwise’. Die combinatie maakt dat hij of zij kan denken en handelen buiten de bestaande kaders indien dat nodig blijkt.

Een taak die hoort bij deze rol is het voorzitterschap van overlegstructuren binnen de brede, integrale aanpak met partners vanuit repressie én preventie. Daarin zit in een bijzondere dubbele functie. Enerzijds is het van belang om met het nodige mandaat de regie stevig op te pakken (soms op casuïstiek niveau). Daarnaast dient de regisseur het proces te bewaken, toe te zien op de samenhang en de samenwerking, en te garanderen dat partijen hun verantwoordelijkheid nemen, hun afspraken nakomen en verantwoording afleggen op basis van maatschappelijke effecten (outcome) en niet slechts prestatieafspraken (output). In deze veeleisende rol van de voorzitter aan de overlegtafel is de regisseur ook een soort ‘multisysteemtherapeut’. Hij of zij moet alle partijen steeds kunnen blijven verbinden. En die partijen hebben soms tegenstrijdige belangen, een beladen samenwerkingsgeschiedenis tot dan toe, en professionals in dienst die niet zonder menselijke kwetsbaarheden zullen zijn.

Kort gezegd, dient deze regisseur drie doelen te behalen op basis van de bovengenoemde competenties: (1) het uitdragen een algemene, gedeelde visie op de problematiek en de gezamenlijke aanpak, (2) het verbinden van partners, ook degenen die naast of tegenover elkaar staan (vanwege knelpunten boven en onder de waterlinie), en (3) het bepalen en bewaken van de volgorde van concrete stappen in het gezamenlijke proces van aanpak. Deze uitdagende combinatie van doelstellingen vraagt om een bijzondere invulling van een gemeentelijke rol in een nauw samenwerkingsverband tussen de afdelingen veiligheid en het sociale domein. Daarbij zullen professionele én persoonlijke competenties doorslaggevend blijken te zijn voor het succesvol oppakken van de gemeentelijke regierol in de integrale aanpak, vooral als het gaat om belangrijke thema's als scholing, arbeid, gezondheid en sociale omgeving.

Het regisseren van jeugdhulpverlening

Binnen de gemeente Alphen aan den Rijn is het vormgeven van deze regierol van groot belang voor een succesvolle integrale aanpak. Een extra uitdaging is echter dat ook behoefte is aan een vorm van regie die betrekking heeft op meer dan één gemeente: namelijk het toezien op de noodzakelijke samenwerking tussen de buurgemeenten Waddinxveen en Alphen aan den Rijn (Boskoop) op het gebied van preventie en zorg. Wellicht dat het bevorderen van samenwerking en samenhang met dit deel van de aanpak (ondersteuning, begeleiding, en hulp-, zorg- of dienstverlening door verschillende samenwerkingspartners in

het sociale domein) nog een aanvullende regierol behoeft, onder meer vanwege die connectie met Waddinxveen. Een goede samenwerking tussen verschillende organisaties en instanties die betrokken zijn bij een jongere van de Snijdelwijk en zijn gezin, is van groot belang om deze inwoner(s) van Boskoop weer in hun eigen kracht te krijgen en te houden. Kinderen, jongeren en hun ouders of verzorgers moeten daarvoor optimaal gebruik kunnen maken van het aanwezige zorgaanbod in Alphen aan den Rijn (ook als ze in Waddinxveen op school zitten, en omgekeerd). Doorgaans zijn meerdere hulpverleners actief binnen een gezin. Ondanks alle gezamenlijke inspanningen en afspraken lukt het nog niet altijd om één van de hulpverleners het uitgangspunt van '1 Gezin 1 Plan' te laten coördineren. Laat staan om dat ene plan goed uit te voeren in samenhang en samenwerking met docenten of professionals uit een buurgemeente (zoals Waddinxveen). In die gevallen zou het handig zijn om gebruik te kunnen maken van iemand die in de specifieke rol zit van een gemeentelijke jeugdregisseur met zorg en hulpverlening als focus.

Hopelijk kan een gemeenteambtenaar vanuit zo'n regierol sneller en adequater handelen binnen de casuïstiek, zodat geen onnodige tijd verloren gaat aan opschaling naar managementteams. Een managementteam is doorgaans niet op de hoogte van de inhoud van de casus. Deze gemeentelijke regierol kan (tijdelijk) worden ingezet bij een concrete casus, wanneer hulpverleners er samen niet uitkomen en daarmee de hulp aan ouders en kind dreigt te stagneren. Aangezien het van groot belang is dat zorg gecontinueerd wordt, is gemeentelijke regie rondom zo'n casus in die gevallen wenselijk, bijvoorbeeld door knelpunten te analyseren en mee te denken over de oplossing binnen het professionele krachtenveld. Net als de gemeentelijke regisseursrol ten aanzien van de overkoepelende integrale aanpak, is ook voldoende mandaat nodig bij de gemeentelijke regie specifiek op het gebied van jeugdhulpverlening. Indien nodig dient deze ambtenaar contact op te kunnen nemen met het management van betrokken hulpverleningsorganisaties en met sleutelfiguren binnen het gemeentelijk apparaat van Alphen aan den Rijn en mogelijk andere relevante gemeenten (zoals Waddinxveen).

Een open gesprek over wie zich (lastig) laat regisseren

Om goed van start te gaan vanuit openheid en verbondenheid, verdient het aanbeveling om als kernpartners (gemeente, politie, justitie en de belangrijkste welzijnspartners) om de tafel te gaan onder begeleiding van de gemeentelijke regiehouder. Het doel zou zijn om eerst het eerlijke verhaal boven tafel te krijgen over de knelpunten onder de waterlinie, nadrukkelijk zonder daarbij een beschuldigende vinger te willen wijzen. Ook kan dan besproken worden dat geen organisatie zich in principe gemakkelijk vrijwillig laat regisseren, zeker niet zonder een gedeelde visie en een gemeenschappelijk doel. Bovendien komt daarbij dat iedere partij een eigen en mogelijk andere realiteit heeft van achterliggende opvattingen en belangen. Het idee van regie op een integrale aanpak en de veronderstelling van samenwerking en samenhang zijn dan ook niet op voorhand realistisch. Dat komt door bestaande afspraken en protocollen van individuele partners, de taal die deze partijen spreken, de organisatorische belangen en ook alle informele sociale verbindingen die in de loop der tijd zijn ontstaan in hun professionele en politieke werkveld.

Het is van belang om binnen een samenwerkingsconvenant vanuit die werkelijkheid eerst concreet te bepalen wat wel en wat niet wenselijk of haalbaar is vanuit iedere partij. Daarbij dient geen oordeel te worden geveld vanuit een achterliggende (onrealistische)

moraliteit. Wat overblijft na zo'n open en eerlijk gesprek is de feitelijke bewegingsruimte die bestaat binnen de benodigde samenwerkingsverbanden. Deze ruimte zal in de nabije toekomst hopelijk oprekken op basis van gedeelde succeservaringen en de ontwikkeling van meer daadwerkelijk onderling vertrouwen.

5.3 De informatiepositie versterken

Een sterke informatiepositie is onontbeerlijk om in een integrale aanpak de goede preventieve maatregelen op de juiste manier te kunnen treffen. Als men de benodigde informatie wil inwinnen, hard maken, up-to-date houden, eenduidig interpreteren en delen met de juiste partners, is het nodig om ook duidelijk invulling te geven aan deze expliciete rol. Het doel is om een situatie van een veelvoud aan lijstjes en meerdere kapiteins op een schip, daarmee te verhelpen. In de rol van een soort 'inlichtingen officier' bewaakt een aangewezen professional de kwaliteit van de informatie binnen de aanpak. De competenties die horen bij deze rol bestaan enerzijds uit het kunnen werken met de nieuwe ontwikkelingen op het gebied van de *groepsscan* (het vervolg op de Shortlistmethodiek). Ook dient sprake te zijn van bekwaamheid in de toepassing van de nieuwe mogelijkheden die worden geboden door *social media*. Ook is van belang dat deze professional in staat is cijfermatige gegevens en dossiers regelmatig kwalitatief te toetsen aan bevindingen van de vooraanstaande uitvoerende professionals uit frontlinie-organisaties (zoals politie, hulpverlening, welzijnswerk, scholen etc.). Op die wijze voorkomt men dat een papieren realiteit te los komt te staan van wat zich werkelijk afspeelt. In deze rol blijft de professional wel toezien op het volgen van het vaste ketenwerkproces in 7 stappen (om naadloos aan te sluiten bij het overkoepelende plan van de integrale aanpak):

- Signalen over groepsgedrag delen
- Informatie verzamelen en verbinden (ook online)
- Maken van een integrale probleemdefinitie
- Adviseren en prioriteren
- Maken Plan van Aanpak (PvA)
- Uitvoeren en monitoren PvA
- Afronden en evalueren

Een laatste punt ten aanzien van de versterkte informatiepositie is het belang van regelmatige bijeenkomsten waarin de belangrijkste partners aan elkaar uitleggen wat voor soort gegevens zij nodig hebben (en mogelijk nu nog missen om hun verantwoordelijkheid te kunnen oppakken). Op basis van die input kan de professional die de informatiepositie binnen de gezamenlijke aanpak bewaakt, zo efficiënt mogelijk een bijdrage leveren. Het doel van deze gesprekken is enerzijds om te komen tot nieuwe, creatieve oplossingen (bijvoorbeeld als de privacy-wetgeving een belangrijk proces in de weg staat). Een neven doel is managen van onderlinge verwachtingen vanuit begrip voor elkaars werk en organisatie. Dit betekent ook het leren begrijpen van wat partners niet kunnen delen uit een gebrek aan

direct belang, onmacht of onvermogen. Met die regelmatige afstemming werkt men samen aan een krachtenveldanalyse binnen het systeem waardoor partners onderling weten wie waarvoor is te benaderen als zij informatie nodig hebben om verder te kunnen.

Overlast aanpakken: meten is weten

Onderdeel van de sterke informatiepositie die nodig is voor effectieve preventie is ook het beter meetbaar maken van de ontwikkelingen in de overlastproblematiek. Mensen beleven overlastsituaties op diverse manieren omdat overlast per definitie een subjectieve beleving is. Wat de een als normaal ziet, ervaart de ander als storend, onverdraaglijk of zelfs onveilig. Die diversiteit van beleving door betrokkenen maakt de aanpak van overlast opmerkelijk ingewikkeld. Om tot een oplossing te komen van een gesignaleerd overlastprobleem zoals in de Snijdelwijk, is het zaak om eerst te komen tot een gemeenschappelijke en gedeelde probleemdefinitie. Dit is lastig zolang de diverse betrokkenen – oudere bewoners, jongeren, woonconsulenten, wijkagenten en gemeenteambtenaren – het probleem verschillend ervaren: de waarneming loopt doorgaans niet zo uiteen, maar de beoordeling wel. Daarom zou het de moeite waard kunnen zijn om overlastbeleving structureler te gaan meten om tot een eenduidig beeld te komen, bijvoorbeeld met het Informatie Analyse Actie-model¹⁸. Deze systematische analyse van de lokale situatie en problematiek in de Snijdelwijk zou bestaan uit een aantal logische stappen.

- *Voorbereiding*: het formeren een samenwerkingsverband van beleidsmedewerkers van politie, de gemeente Alphen aan den Rijn en de woningcorporatie. Deze partners stellen een projectplan ten aanzien van overlast op met een aantal doelstellingen. Ook maken zij afspraken over de inzet van middelen en capaciteit tijdens het project.
- *Informatie*: het in kaart brengen van de situatie in de Snijdelwijk en de sociale context. Hierbij wordt ook informatie ingewonnen over waarneming en beoordeling van bewoners én jongeren.
- *Analyse*: alle verzamelde informatie bij elkaar brengen in een overlastrapportage. Het doel van die analyse is om te komen tot een gezamenlijke probleemdefinitie van de overlastsituatie in de Snijdelwijk.
- *Actie*: op basis van die probleemdefinitie een plan van aanpak opzetten en uitvoeren. Het is van belang om in de ontwikkelingsfase regelmatig tussentijds te evalueren of deze inzet het juiste effect sorteert en dan wordt eventueel het plan aangepast.
- *Evaluatie*: met een jaarlijkse evaluatie steeds antwoord blijven geven op de vraag of de geformuleerde doelstellingen zijn gehaald in de Snijdelwijk. De gezamenlijke aanpak zowel inhoudelijk als procesmatig evalueren.

¹⁸ <https://hetccv.nl/onderwerpen/overlast/stappenplan/>

Deze stappen zouden kunnen helpen bij de ontwikkeling van een overlastaankpak in de Snijdelwijk. Met het stappenplan is ook de bestaande aanpak van overlastbeleving tegen het licht te houden en aan te scherpen.

5.4 De samenhang en afstemming bevorderen

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat de samenwerking en onderlinge afstemming tussen organisaties (of afdelingen binnen een organisatie) die nodig is voor een succesvolle preventieve aanpak, niet vanzelfsprekend is gegarandeerd. Ook het instemmen met een integraal plan van aanpak (o.a. door de regie bij de gemeente neer te leggen en de lijn van het ketenwerkproces te volgen) biedt daar nog onvoldoende garantie voor. Voor de noodzakelijke samenhang en afstemming is meer nodig binnen de lokale context van Boskoop en de bestuurlijke context van de gemeente Alphen aan den Rijn. Concreet betekent dit samenwerkingsbijeenkomsten met een toonzetting waarbij de nadruk komt te liggen op:

- Verwachtingsmanagement en gegevensuitwisseling
- Meetbaarheid van maatschappelijke effecten
- Gezamenlijke viering van successen in preventie

Een sterker gevoel van verbondenheid in de wijk en in Boskoop

Voor het bevorderen van die benodigde samenhang en afstemming blijft nadruk leggen op verbondenheid van overkoepelend belang. Op lokaal niveau in Boskoop betekent dat het inzetten op de 'verbinders' in de Snijdelwijk zelf. Om te beginnen is het zaak de kansen die de jongerenwerkers van BOOST hebben gecreëerd, ten volste te benutten. Zij hebben in korte tijd al opmerkelijk veel bereikt in het leggen van contact en het bouwen aan het eerste beetje vertrouwen op basis van hun vakmanschap, persoonsgebonden kwaliteiten en sociale netwerk in de buurt. Zonder voldoende structurele beschikbaarheid over een locatie en de middelen die nodig zijn om verder uit te breiden, zal het jongerenwerk op een gegeven moment niet veel meer stappen kunnen zetten in het vraaggericht betrekken van jeugd bij activiteiten en ook op weg helpen richting opleiding, werk of hulpverlening (vanuit partnerorganisaties).

Als die mogelijkheden om ruimte te bieden aan de jeugd wel gerealiseerd zijn, is het van belang om de activiteiten van BOOST ook zo snel mogelijk te koppelen aan de woningbouwcorporatie en de scholen die daar behoefte aan hebben. Ook is het zaak om via een toekomstige locatie van BOOST op termijn de banden met de politie aan te halen (via een laagdrempelige inloop van de wijkagenten, maar ook met discussieavonden, rollenspellen of zelfs gezamenlijk sportactiviteiten). De scholen en de politie zouden bij voorkeur op hun beurt óók verbonden zijn op het niveau van de leerlingen, bijvoorbeeld door de vaste wijkagenten regelmatig basisscholen te laten bezoeken. Na een periode van veel wisselingen is weer sprake van *vaste* wijkagenten waardoor hiervoor kansen zijn

ontstaan. Ten slotte zou het mooi zijn om ondernemers te betrekken bij deze ontwikkeling en zo actief aan perspectief te kunnen werken op de arbeidsmarkt.

Met behulp van professionele partners 'op straatniveau' is vervolgens een krachtenveldanalyse te maken van bepaalde bewoners, docenten, ondernemers en andere betrokkenen in de buurt die gelden als invloedrijke sleutelfiguren binnen de gemeenschap: potentiële rolmodellen die de jongeren het gevoel geven dat ze serieus worden genomen (gezien worden, erbij horen en ertoe doen) en tevens gezaghebbende bruggenbouwers onder de allochtone en autochtone Boskopers. Deze aanspreekbare figuren begeven zich op strategische plekken in het sociale leven en de omgeving van jongeren en hun ouders. Als dit krachtenveld in stelling kan worden gebracht, is meer winst te behalen uit de verbindende activiteiten van jongerenwerk, de woningbouwcorporatie, scholen, wijkagenten en mogelijk ook ondernemers. Tegelijkertijd ontstaat zo stapje voor stapje een steviger fundament vanuit waar kan worden gewerkt aan een achterliggend lange termijn doel: naast de integrale aanpak van lokale jeugdproblematiek in de Snijdelwijk, óók het terugdringen van de sociale tweedeling en segregatie in Boskoop. Anno 2017 met het oog op de aankomende verkiezingen lijkt dit bepaald geen onwenselijke uitdaging.

5.6 Eindstand: straks gaat het beter?

Onderdeel van het onderzoek naar de mogelijkheden voor preventie binnen de brede, integrale aanpak in Boskoop, is een poging om in te schatten of we over enige tijd meer duurzame effecten mogen verwachten als gevolg van nieuwe maatregelen. Het gaat om de vraag welke resultaten zijn te verwachten op korte, middellange en lange termijn (al is dit moeilijk in te schatten). Vanuit de achterstandspositie die is beschreven in het vorige hoofdstuk hebben we nog een lange weg te gaan in het duurzaam terugdringen van overlast en criminaliteit door middel van meer aansprekend perspectief voor de jeugd in de Snijdelwijk. Vandaar is het in de eerste plaats zaak een realistische termijn in acht te nemen.

Los van de achterstandspositie in Boskoop wijst onderzoek ten aanzien van jeugdcriminaliteit al uit: stoppen is afzien. Vroeg stoppen is nog relatief gemakkelijk, vandaar dat preventie en het voorkomen van intergenerationele overdracht zo ontzettend belangrijk zijn als sterkste poot binnen een integrale aanpak. Laat stoppen is echter lastiger. Onderzoekers beschrijven het als een extreme variant van volwassen worden: van een stoer 'gangstertje' van de buurt word je een verliezer op de arbeidsmarkt, zien mensen je als afhankelijk en hulpbehoevend, en moet je het doen zonder je oude (verkeerde) vrienden. Zo'n proces loopt in fase van volharden, erkennen, voorbereiden en consolideren. Het gaat niet van de ene op de andere dag goed en er is regelmatig sprake van terugval (net als bij het afkicken bij een verslaving). De doorslaggevende factoren bij een goede kans op duurzaam stoppen met criminaliteit liggen in (1) school, (2) werk, (3) breken met vrienden, (4) het krijgen van een vriendin, (5) steun van ouders, en (6) een groeiend zelfvertrouwen (vaak onder invloed van een rolmodel, sleutelfiguur, in een ander positief sociaal verband). Onderwijs (op maat) is cruciaal, in combinatie met de tijdige inzet van specialistische zorg en ouders versterken in hun positie als ouders. Omdat dit proces zo ingewikkeld is en zo nauw kijkt, moeten we op korte termijn geen wonderen verwachten van de stelselmatige daders, zeker niet als de aanpak alleen uit een vorm van repressie zou bestaan.

Aan de andere kant is het goed mogelijk dat enkele kleine succesjes al op korte termijn zijn te boeken, zoals eigenlijk al gaande is door de inzet van de medewerkers van

BOOST (ook in samenwerking met de gebiedsadviseur van de gemeente, de woningbouwcorporatie en de politie rondom oud en nieuw). Ook de eerste activiteiten in De Plataan mogen als een succes gelden met als wapenfeit de toenemende hoeveelheid jongeren die gebruik maken van het aanbod (na een oorspronkelijke afname direct volgend op de invallen bij enkele gezinnen). En de beschrijvingen en waarnemingen van interacties tussen deze jeugd en de vaste gebruikers van De Plataan stemmen ook hoopvol (al moeten we altijd rekening houden met mogelijke toekomstige incidenten en werken aan een sociale samenhang die deze klappen kan opvangen). In ieder geval doen de jongerenwerkers blijkbaar 'iets' goed en loopt ook de samenwerking met de betrokken professionals van de gemeente, de woningbouwcorporatie en de politie naar behoren. Die ervaringen kunnen dienen ter ondersteuning van verdere inrichting van de samenwerking en input vormen voor het formuleren van indicatoren voor vooruitgang in een later stadium (waardoor de meting van succes ook echt iets zegt over een maatschappelijk effect).

Op basis van deze kleine succesjes (en teleurstellingen die ongetwijfeld ook nog zullen volgen) is niet te zeggen of op lange termijn ook het duurzame succes wordt behaald. Wel is duidelijk dat het mogelijk zou moeten zijn, aangezien de benodigde partners (en hun uiteenlopende professionele expertise) voor handen zijn om te betrekken bij de preventieve kant van de brede, integrale aanpak. Het zal uiteindelijk aankomen op regie, informatie-uitwisseling en samenwerking in samenhang (op de juiste manier). En dat betekent in de eerste plaats *in goed overleg*. Daarmee bedoelen we niet overleggen 'om te overleggen' op managementniveau. Maar we doelen juist op het overleg op uitvoerend niveau waarmee men verantwoordelijkheid kan oppakken en overgaat tot handelen in dienst van het gemeenschappelijke doel (waar iedere betrokken partij ook de vruchten van moet kunnen plukken). De situatie in Boskoop en de energie die nu vanuit de gemeente Alphen aan den Rijn wordt gestoken in deze problematiek, maakt erg nieuwsgierig naar hoe het zich de komende jaren zal ontwikkelen. Daarmee spreken we gelijk de hoop uit dat deze gemeente mogelijk een van de eerste wordt die aantoont dat de integrale aanpak die in theorie zou moeten werken, ook daadwerkelijk is te realiseren door vooral ook te sturen op wie werkt, naast op wat werkt.

COLOFON

Auteur:
Jan Dirk de Jong

Jaar van uitgave
2017

Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit
Hogeschool Leiden
Cluster Social Work & Toegepaste Psychologie
Lector: dhr. dr. J.D.A. (Jan Dirk) de Jong

Zernikedreef 11, 2333 CK Leiden
Postbus 382, 2300 AJ Leiden
T: 071 – 518 89 35
E: jong.de.jd@hsleiden.nl
W: www.hsleiden.nl

Het lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit is onderdeel van het Expertisecentrum Jeugd
W: www.hsleiden.nl/expertisecentrum-jeugd

Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit
Expertisecentrum Jeugd
Hogeschool Leiden

facebook.com/lectoraataanpakjeugdcriminaliteit

twitter.com/jdadejong

linkedin.com/jdadejong